№ 115 ՇԱԲԱԹ, 30 ՄԱՅԻՍԻ 1915 ՇԱԲԱԹ, 30 ՄԱՅԻՍԻ № 115

ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի. ամսական 85 կոպ.
Առանձին համարները ՄԻՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Ցայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն ժամ
Ցայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ՅՈՒՆԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 6 ՌՈՒԲԼԻ

Բաժանորդագրութիւնն ընդունվում է իւրաքանչիւր ամսի 1-ից սկսած։
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ։
ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ։

Ցայտարարութիւնների համար պէտք վճարել՝ I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպէկ։

ԱՊՍՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

«ՄՇԱԿԻ» ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՈՒՄ ԾԱԽՎՈՒՄ Է
Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ կազմած

ՍԱՍՈՒՆԻ ՔԱՐՏԷԶԸ

փոքրադիր։ Հատը 5 կոպէկ։ Ծանապարհածախքով հատը 8 կ.։ Գումարով գնողների զեղչ։

Վշտաբեկ Սարգիս Մարտիրոսեան և Նատալիա Յովհաննիսեան Նունուֆարեանները իրանց զաւակների հետ միասին հոգեկան խոր վշտով յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին՝ Մոսկվայում ողբերգական մահով վաղաժամ վախճանված իրանց թանգագին որդու և եղբօր՝ պրապորշչիկ

ԳԷՈՐԳ ՍԱՐԳՍԵԱՆ ՆՈՒՆՈՒՖԱՐԵԱՆՑԻ

մասին։ Հոգեհանգիստը այսօր, շաբաթ, մայիսի 30-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, բնակարանում (Միխայլովսկի պր. № 81)։ Մարմնի յուղարկաւորութիւնը վաղը, կիրակի, մայիսի 31-ին, առաւօտեան ժամը 10 ին բնակարանից դէպի Վանքի մայր-եկեղեցին։ Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը, տոհմական դամբարանում։

369. 1—1

Կ ի ր ա կ ի, մ ա յ ի ս ի 31-ի ն

Յօգուտ Ն. Կ. Բ. ՄԵԾ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՏԱՏԻԱՆԱ ՆԻԿՈԼԱՅԵՎՆԱՅԻ ԿՈՄԻՏԷՏԻ

Փախարքայի պալատական այգում տեղի կունենայ

ՄԵԾ ԶԲՕՍԱՆՔ

խոշոր վիճակախաղ-ալլէգրիով.

Դաշնակից պետութիւնների ազգային քեօսկեր, գուշակող Բաշի, պար-չվօ, մանկական օթեան, մարիոնէտկաներ, բաղդի ռուկան, բուֆէտներ, ծաղիկներ և այլն։ Երկու երաժշտախումբ։

Մուտքը Դվորցովայա փողոցից, իսկ ելքը Պետրոս-Մեծի փողոցից։
Մուտքի վճարը՝ մինչև երեկ. ժամը 6-ը՝ չափահասներից 50-ական կոպ., երեխաներից 30-ական կոպ., իսկ երեկ. ժամը 6-ից յետոյ՝ 30-ական կոպ.։
Սկիզբը ցերեկվայ ժամը 1-ից։
Զբօսանքը կազմ. Յանձն. նախագահուհիներ՝ Ու. Մ. Թայիրովա և Ա. Մ. Տամաշևսկայա։ աո. (ա. օ.) 2—1

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԵՀ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Բարձր հովանաւորութեան տակ գտնվող

ՀԱՅ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ,

կամենալով օգնութեան ձեռք կարկառել Վանի, Մանազկերտի, Սալմաստի և Խոյի շրջանների հայ աղէտեալ ազգաբնակութեան, որ ներկայումս գտնվում է ծայրայեղ սուր կարիքի մէջ և որին անհրաժեշտ է շուտափոյթ սննդի ու բժշկական օգնութիւն լայն չափերով, որոշել է յատկացնել իր միջոցներից 15,000 ռուբլի՝ այդ անհետաձգելի կարիքին մասամբ բաւարարելու համար։

Ընկերութեան վարչութիւնը դիմում է բոլոր գթասիրտ անձանց և հաստատութիւններին, խնդրելով չը խնայել իրանց լումաները, որպէսզի Նպաստամատոյց Ընկերութիւնը հնարաւորութիւն ունենայ աւելի մեծ ծաւալով օգնել հայ արկածեալ և կարօտ ժողովրդին մայր երկրում և Պարսկաստանում։

Ամէն կարգի հանգէպ ամեն մի նուիրաբերութիւն կընդունվի շնորհակալութեամբ։

Նուէրները կարելի է ուղարկել առ այժմ հետևեալ հասցէով. Тифлисъ, Редакція газ. „Мшакъ" Նպաստամատոյց Ընկերութեանը յանձնելու համար։
աո. (ա. օ.) 371. 5—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԳԻՒՂԱՏՆՏ. և ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾ. ԸՆԿ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

յայտնում է ի տեղեկութիւն Ընկ. անդամների, որ կիրակի, մայիսի 31-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին, ն շ ա ն ա կ վ ա ծ է

Տարեկան ընդհանուր ժողով,

որ տեղի կունենայ Ընկ. գրասենեակում (Ներսիսեան դպ. հին շէնքի մէջ, Բարօնսկայա 18),
Զբաղմունքի առարկաներն են՝
1) Տարեկան տեղեկագիր վարչութեան գործունէութեան մասին 1914 թւի ընթացքում։
2) Հաշիւ Ընկերութեան դրամարկղի մուտքի և ելքի նոյն 1914 թւին և քննութիւն Նախահաշւի 1915 թւի։
3) Զեկուցումն Վերստուգիչ Յանձնաժողովի։
4) Ընտրութիւն վարչութեան երկու անդամի՝ ըստ Կանոնադրութեան 17-դ յօդուածի պահանջի։
5) Ընտրութիւն Վերստուգիչ Յանձնաժողովի անդամների։ աո. (ա. օ.) 367. 2—1

ԱՄԱՌԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
(Բժ. Կարապետեանի այգի, Միխայլեան փ. 65)
Այսօր, շաբաթ, մայիսի 30-ին
Հայ գերասանները և սիրողները բարեհաճ մասնակցութեամբ
Տիկ. ՎԱՐԴՈՒՀՈՒ
Կը ներկայացնեն Ա. Ցագարելիի յայտնի

ԽԱՆՈՒՄ

Կոմ. 3 գործ. Թարգմ. Առաքսեանի.
Մասնակցում են ա. ա. Գուլազեան, Մանուչարեան, Մարգարիտ, Վարդուհի, պ. պ. Գրիգորեան, Դաւիթ-Խան, Ղուշչեան, Տէր-Առաքելեան, Փիրումեան և ուրիշները։
III արարուածում—Հարսանիք.
Կուպլետներ՝ դ ու դ ու կ ո վ.
Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8½-ին։
Տեղերի գները 1 ռուբլուց մինչև 25 կոպ.։
Կարգադրիչ՝ տիկ. ՍԱԹԵՆԻԿ
աո. 366. 1—1

„Մշակի" խմբագրատանը վաճառվում են
ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐԸ.
1) Հասարակութեան նեցուկները, Հ. Իբսէնի, Թարգ. Լ. Բաբայեանի 50 կ.
2) Նոր կեանքի շեմքում, դրամ.-էտիւդ գալար. կեանքից, Ա. Բ-ի 40 կ.
3) Նշանվածներ, պիէս 3 գործ., Ալ. Աբէլեանի . . . . 60 կ.
4) Ուսանողներ, 3 գործ., Գ. Բաշինջաղեանի . . . . 50 կ.
5) Կայէնի ճանկերում, դրամա 5 գործ. Ալ. Առաքելեանի . . . 50 կ.
6) Մազպա, դրամա, 5 գործ. Լևոն Մանուէլեանի . . . . . . 40 կ.
Նրանք, որոնք այս գրքերից մի-մի օրինակ կը պահանջեն մեզանից փողը կանխիկ վճարելով, կը ստանան 25% զեղչ և ճանապարհածախսը մեզ վրա։ Վերադիր վճարով պահանջողներին կը լինի միմիայն 15%։
Հասցէն՝ Ред. газ. „Мшакъ", Тифлисъ.
(3) 0—8

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ԴԷՄ

—o—

ՌՈՒՍ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
28 մայիսի

ԹԻՖԼԻՍ.—Պաշտօնական։ Կովկասեան զօրաբանակի շտաբի կողմից.

Մայիսի 26-ին Օլթիի ուղղութեամբ Թիւրքերը փորձեցին յարձակում գործել մեր խլած դիրքերի դէմ՝ Զինաչօրի մօտ, բայց վանվեցին։

Թօրթումի լճի մօտ տեղի ունեցաւ հրացանաձգութիւն։ Օլթի-չայ հովտում մեր կօզակները խիզախ գրոհով ձեռք ձգեցին Թիւրքական մի տրանսպօրտ՝ ոչնչացնելով նրա պահակներին։

Մնացած ուղղութեամբ փոփոխութիւն չը կայ։

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԴԱՐԴԱՆԵԼՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
28 մայիսի

ԱԹԷՆՔ. — Տենէդօսից հաղորդում են, որ Գալիպօլի թերակղզում դաշնակիցները յաղթական կերպով առաջանում են փախուստի դարձնելով Բուլաիրի ամրութիւնները պաշտպանող թիւրքական 8 գնդերին։

Դաշնակիցները շարունակ ստանում են օգնութիւն։ Գերմանացիք այստեղ էլ գործադրում են խեղդող գազեր։ Թիւրքերը եռանդով պատրաստվում են պաշտպանել Կ. Պօլիսը, դնելով բլուրների վրա ծանր թնդանօթներ։ Գերմանացիք վճռել են հրդեհել մայրաքաղաքը՝ պարտվելու դէպքում։

ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ «Н. В.» ին հեռագրում են Պարիզից, որ Կ. Պօլսում դրութիւնը օրէ-օր դառնում է կրիտիկական։

◆ Սաբահ-էդդինը նոր հեռագրով խնդրում է սուլթանից կնքել անջատ հաշտութիւն։

◆ «Р. В.»-ին հեռագրում են, որ Փոքր-Ասիա աքսորված հայերի թիւը հասել է 10,000-ի։

◆ Բծաւոր տիֆից մահացել է սուլթանի փեսայ, Թիւրքաց երրորդ զօրաբանակի հրամանատար Իսմայիլ Հակկը-փաշան։

◆ Դաշնակիցները կարևոր դիրքեր են ձեռք ձգել Կրիտիայում։

◆ Պատերազմական անաջողութիւնների և երկրի ներսում սկսված խմորման պատճառով Թիւրքաց կաբինէտի կազմի մէջ հրաւիրվել են 2—3 մինիստր հին ռէժիմի կողմնակիցներից։

◆ Կ. Պօլսում տիրում է չափազանց լքված դրութիւն։ Հաշտութեան կողմնակիցները հրդեհում են ռազմամթերքների պահեստները։

◆ Էնվէր-փաշան իր համախոհներով ամեն կերպ աշխատում է չը խզել Թիւրքիայի կապերը Իտալիայի հետ։

◆ Բօլգարիայի վրայով Թիւրքիա են անցել 200 գերմանացի ունտէր-օֆիցէր քաղաքացու զգեստ հագած։

◆ «Գեբէնը» աւարտել է իր վերանորոգութիւնը և գտնվում է Բօսֆօրում։

ՎԱՆԻ ԵՒ ԲԻԹԼԻՍԻ ԱՐԿԱԾԵԱԼՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Նախագահ Պօղոս-փաշա Նուպար ուղարկել է Պարիզից Միութեան ներկայացուցիչ Հ. Առաքելեանին հետևեալ հեռագիրը.

Պարիզ, 20 մայիս

Հեռագրով փոխադրեցի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին 15.000 ռուբլի «Ազգային Հանգանակութեան» գումարից, Վանի և Բիթլիսի համար։

Նուպար

Այս հեռագիրը պատասխան է Հ. Առաքելեանի մի քանի օր առաջ ուղարկած հեռագրին, որով նա առաջարկում էր Միութեան՝ օգնութեան ձեռք կարկառել Վանի և Մանազկերտի շրջանների արկածեալներին։

—

Մեզ խնդրում են յայտնել, որ վերջերս Թիֆլիսի վաճառականական բանկը յատկացրել է 5000 ռուբլի Վանի և Մանազկերտի արկածեալներին, բայց ոչ թէ այդ գումարը տալու համար Հայկ. Կենտ. Կոմիտէին, ինչպէս տպված է լրագիրներում, այլ այն յանձնաժողովին, որ կը կազմվի տեղում վնասված ազգաբնակութեան օգնութիւն հասցնելու համար։

—

Երևանից մեզ գրում են. «Այստեղ, մայիսի 19-ին, կայացաւ Էջմիածնի Գլխաւոր Յանձնաժողովի նիստը, նախագահութեամբ Բագրատ եպիսկոպոսի։ Յանձնաժողովը ըզբաղվեց Վանի և Մանազկերտի արկածեալներին օգնութիւն հասցնելու հարցով։ Յանձնաժողովը որոշեց կազմել Վանում մի առանձին մարմին, Նպաստամատոյց, նախագահութեամբ Սահակ արքեպ. Այվատեանի, անդամակցութեամբ Ս. Տիգրանեանի և Արամի ու մասնակցութեամբ տեղական ույժերի։ Սկզբնական կարիքների համար Յանձնաժողովը յատկացրեց 30,000 ռ. Վանի՝ և 10,000 ռ. Մանազկերտի շրջանի համար։ Մանազկերտի շրջանում ազգաբնակութեան կարիքների հետ ծանօթանալու համար, Յանձնաժողովը ուղարկում է այնտեղ Բագուի ներկայացուցիչ Պապեանին։ Բացի դրամական օգնութիւնից, Յանձնաժողովը պէտք է ուղարկէ նաև մթերք՝ թէյ, շաքար, հագուստ»։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

(Առաջնորդող յօդուած «Туркест. Вѣд.»-ի)

Ինչքան երկարում է պատերազմը, ինչքան Փոքր-Ասիայում ռուս զէնքի աջողութիւնն է պատկերանում մեզ ըէլիէֆ կերպով և ինչքան ուժեղ կերպով են արտայայտվում Փոքր-Ասիայում, Պարսկաստանում և Եգիպտոսում գերմանական ինտրիգաները իբր հակադրութիւն Ռուսաստանի ուղիղ ընթացքին, այնքան աւելի հարկադրական է դառնում հայկական հարցի հրապարակ գալը ապագայի քննութեան համար։ Որ Եւրոպական Թիւրքիայի վերջը հասել է արդէն, դրանում կասկած լինել չի կարող թերևս. բայց և Ասիայում արդի Թիւրքաց Հայաստանի քարտէզը, հաւանականօրէն, փոփոխութեան կենթարկվի և նրա վրա, երբ ազգայնական գաղափարի հիմունքներով թագաւորութիւններ ստեղծվեն, աչքի ընկնող տեղ կը գրաւէ Հայաստանը։

Ներկայ պատերազմում Հայաստանի վիճակը ունի մի քանի նմանութիւններ Բելգիայի հետ, անկախ այն հանգամանքից, որ երկու երկիրները շատ հեռու են ընկած իրարից։ Մամուլի մէջ երբեմն նոյնիսկ «Ասիայի Բելգիա» է կոչվում Հայաստանը, ճիշդ այնպէս, ինչպէս գերմանացիներին անուանում են «Եւրոպայի Թիւրքեր»։ Արևելքի պատերազմաբեմը Հայաստանն է, որը դարեր շարունակ ողողվում է իր բնիկների արիւնով, որոնք ապրում են Թիւրքերի լծի տակ, կրում են մի կատաղածը միւսից յետոյ և հնարաւորութիւն չունեն դըժբաղդութիւնների անվերջ շարանից կազմված տապնապի մէջ ազատ շունչ քաշելու։ Այս օրերին օսմանցիներն ու քիւրդերը Հայաստանում իսկապէս որ աւելի ողորմած չեն, քան «Եւրոպայի Թիւրքերը» Բելգիայում, և այս վայրկեանին Հայաստանը մնացել է քարուքանդ և անարգված. նրա մանուկներին և կանանց քաշում-տանում են ըլկելու, իսկ տղամարդկանց, որոնք չեն կարողացել փախուստով ազատվել, կամ զոռով զինուորագրում են թիւրքական բանակը, կամ դուրս քշում երկրից*), որի շնորհիւ և հարիւր հազարաւոր հայ գաղթականներ կան Թիֆլիսում և նրա շրջակայքում սարսափելի չքաւորութեան մէջ։

Հայաստանն արժանի է մեծ համակրանքի և ուշադրութեան ոչ միայն նրա համար, որ նրա երկիրն աւերվում է, իսկ բնակչութիւնը ջնջվում թիւրքերի ձեռքով, այլ և այն պատճառով, որ նրանք եռանդուն մասնակցութիւն ունեն այս պատերազմի մէջ և կռւում են թէ Ասիայի Թիւրքերի դէմ Արևելքում և թէ «Եւրոպայի Թիւրքերի» դէմ Արևմուտքում։ Աշխարհի ամեն ծայրերից հայերը հաւաքվում են կռւի իրանց հայրենիքի չարանենգ թշնամիների դէմ, այն է՝ թիւրքերի դէմ, և մեր թերթերում քիչ տեղեկաններ չը կան այն մասին, թէ հայերն ինչ արժէքաւոր օգնութիւն են հասցնում ռուս զինուորներին։

Շատ տեղեկութիւններ էին հաղորդված նաև հայ կամաւորներից կազմված խմբերի մասին։ Կամաւորների թիւը հայերը յօյս ունեն մինչև ամառ 25,000-ի հասցնելու։ Լօնդօնի կոմիտէտի հաշւետւութեան համաձայն, այս կամաւորների պահպանութիւնը շատ թանգ է նստում և բացի դրանից մօտաւորապէս 45,000 ֆունտ ստերլինգ էլ ծախսվում է ամսական գաղթականների վրա։ Եւ այնու ամենայնիւ հայերը սիրով տանում են այս ահագին ծախքերն այն համոզմամբ, թէ իրանց ազատութեան ժամը թիւրքական գազանութիւններից քայլ առ քայլ մօտենում է։

Մեծ անհանգստութիւն է պատճառում հայերին այն լռութիւնը մանաւանդ Անգլիայում, որը վերաբերում է հայկական հարցին։ Դեռ այն ժամանակ, երբ Անգլիան պաշտպանում էր Թիւրքիային, անգլիական մամուլի լռութիւնը հայկական հարցի առիթով հասկանալի էր հայերին. իսկ այժմ, երբ Թիւրքիան մասնակցում է եւրօպական վէճին, բոլոր այդ ֆակտօրները հիմնովին փոխվել են, և Անգլիան միւս պետութիւնների հետ միասին ունի ամեն հնարաւորութիւն, ինչպէս հայերն են կարծում, շնորհաբաշխել իրանց հայրենիքն այն բոլոր տանջանքների և լլկանքների փոխարէն, որ իրանք կրել են թիւրքերից։

Թիւրքիայի ազգաբնակութեան մէջ հայերը կազմում են ամենաբազմաթիւ տարրը։ Բացի այդ, երբ երկիրը դուրս գայ թիւրքերի ձեռքից, թիւրքը չի յապաղի այնտեղից գաղթել մեծ քանակութեամբ, ինչպէս այդ բնորոշ է նրան։ Քիւրդերն էլ, որոնք ի բնէ չեն սիրում որևէ հսկողութիւն, կարելի է մտածել, կը թողնեն Հայաստանը և կուղղվեն գլխաւորապէս դէպի Պարսկաստան, որտեղ թէ հողի պակասութիւն չը կայ և թէ կատարեալ անիշխանութիւն է տիրում։ Սրա հակառակ՝ հայերը կը վերադառնան իրանց հայրենիքն աշխարհի ամեն կողմերից և կաւելացնեն իրանց հայրենակիցների թիւը *)։

Այս առաւելութեան շնորհիւ հայերի թիւը Հայաստանում չի կարող վիճելի առարկայ լինել։ Բացի դրանից, այս երկիրը հայերին էր պատկանում դեռ ևս VI կամ VII դար Քրիստոսի ծնունդից առաջ. հայկական հին քաղաքակրթութեան մնացորդները սփռված են այնտեղ ամենուրեք. լեռները, գետերը, քաղաքները և ււանները կրում են հայկական անուններ և ապացուցում, թէ հնում հայերը շատ աւելի բազմաթիւ են եղել, քան այժմ։

Հայաստանի այս բնորոշ բոլոր գծերն ապացոյց են, որ այս երկրի վիճակն արժանի է բարւոքման։ Ռուսաստանը շատ բան է արել Հայաստանի համար դեռ այն ժամանակներից, երբ ամբողջ Եւրոպան չէր արտայայտել որևէ խնամք հայերին ազատելու թիւրքական լծից։ Հայերն այժմ ևս մեզ մօտ են ապաստանել թիւրքական հալածանքների երեսից, կռւում են մեր զօրքի հետ միասին և միայն ու միայն դէպի Ռուսաստանն են դարձրել իրանց հայեացքը, իբր դէպի իրանց ազատարարը։ Կարելի է կարծել, թէ նրանք յուսախաբ չեն լինի իրանց սպասելիքների մէջ և թէ, երբ ներկայ կոնֆլիկտից յետոյ հասնի աշխարհի դրութեան կարգաւորման վայրկեանը, հայն ևս կը ստանայ արժանի վարձատրութիւն։

Թարգմ. Ա. ք. Տէր-Ոսկանեան

*) Յարգելի հեղինակը, երևի, ծանօթ չէ այն մասսայական կոտորածներին այլ մարդկանց մէջ, որոնց ենթարկվեցին և ենթարկվում են հայերը Հայաստանում այս պատերազմի ընթացքում։ Ա. ք. Տ.-Ո.

*) Յարգելի յօդուածագրին, երևի, յայտնի չէ, որ Հայաստանում դարեր շարունակ մասսայական բռնի կրօնափոխութիւններ են եղել հայերի մէջ և Հայաստանի շատ գաւառներ այժմ բնակեցված են հայ քիւրդերով, որոնցից շատերը, թերևս, չեն յապաղի վերադառնալ իրանց հայրենի եկեղեցու և հարազատների գիրկը, ինչպէս այդ եղաւ բալկանեան վերջին 1912 թւի պատերազմից յետոյ, երբ մի ամբողջ գաւառ Բօլգարիայում, 300,000 բնակչութեամբ, դարձի եկաւ մահմեդականութիւնից։ Ա. ք. Տ.-Ո.

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—o—

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)
28 մայիսի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ. — Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Գերմանացիների յարձակումները Շավէլի շրջանում, որոնք կատարվում

էին մայիսի 26-ին և 27-ին Բոկիեվ լճի երկու կողմերում լայն ճակատում, մենք աջողութեամբ ետ մղեցինք։

Օրժեցայի և Վիսլայի միջև մայիսի 26-ին և 27-ի ցերեկը տեղի ունէր ուժեղ թնդանօթային կռիւ։ Պիլիցայի աջ ափում լոյս մայիսի 27-ին թշնամին փոքր ուժերով փորձում էր մեզ վրա յարձակվել, սակայն ետ մղվեց, ըստ որում մենք վերցրինք մի քանի տասնեակ գերիներ։

Գալիցիայում թշնամին մեծ ուժերով յարձակումներ էր գործում մեր այն դիրքերի վրա, որոնք պաշտպանում էին Մօսցիսկան։ Մայիսի 26-ին, երեկոյեան ժամը 5-ին, թշնամին բաց արեց չափազանց ուժեղ թնդանօթային կրակ, մասամբ խեղդող գազեր պարունակող ռումբերով, իսկ երեք ժամից յետոյ հետևակների մեծ խմբեր յարձակման դիմեցին և հասան մինչև մեր խութերը, որտեղ սակայն նրանք ստիպված եղան կանգ առնել։ Միւս առաւօտ թշնամին ետ շպրտվեց ամենածանր կորուստներով մեր խրամատներից 2000 քայլ հեռու։

Դնեստրի մօտ մայիսի 26-ին և 27-ի առաւօտ կռիւները դասաւորվեցին մեզ համար բարենպաստ։ Դնեստրի աջ ափում Գարստեբերգից մինչև Դիդաշօվ մենք քշեցինք թշնամուն և վերցրինք նորից մինչև 2000 գերի, 50 օֆիցեր և 8 գնդակացիր։ Դնեստրի ձախ ափում, Ժուրովինի շրջանում, թշնամին չը կարողացաւ տարածվել աւելի հեռու և յամառ կռւից յետոյ ետ շպրտվեց երկաթուղագծի ետևը։ Մեր ձեռքը անցան մի քանի գիւղեր, ըստ որում Բուկաչեվցի գիւղը վերցնելու ժամանակ մենք վերցրինք 800 գերի զինւոր և 20 օֆիցեր։

Մայիսի 28-ի ընթացքում մեր զօրքերի հերոսական ջանքերի շնորհիւ թշնամու ուժերը, որոնք անցել էին Ժուրավկօյի մօտ Դնեստրի ձախ ափը և տարածվել էին Ժուրավկօվ-Սիվկի ամբողջ ճակատում, ետ մղվեցին թշնամու համար մեծ կորուստներով աջ ափը։ Յամառ կռւում մենք վերցրինք 17 թնդանօթ, 49 գնդակացիր, 88 օֆիցեր և մինչև 6500 գերի գերմանացիներ և աւստրիացիներ։ Գերիների մէջ գտնվում է պրուսական գվարդիական հրացանաձիգ գնդի մի վաշտ, որը ամբողջապէս անձնատուր եղաւ։

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

28 մայիսի

ՊԱՐԻԶ.— Պաշտօնական հաղորդագրութիւն.

Ուժեղ թնդանօթային կռիւը շարունակվեց Արրասից դէպի հիւսիս գտնվող ռազմաճակատում։ Անցեալ գիշեր և այսօր առաւօտ մենք գրաւեցինք Նէվիլ-Սէն-Վաաստում վերջին տները, որոնք գտնվում էին թշնամու ձեռքում։ Այժմ ամբողջ գիւղը մեր ձեռքումն է։

Լաբիրինտում մեր աջողութիւնները շարունակվում են։

ԱՒՍՏՐՕ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

28 մայիսի

ՀՌՈՄ.— Գլխաւոր բանակի հաղորդագրութիւնը։ Տիրոլից մինչև Տրիէնտի շրջանի ամբողջ սահմանը մենք շարունակում ենք ամրանալ այն դիրքերի վրա, որոնք մեզ անհրաժեշտ են՝ ստիպելու համար թշնամուն ցոյց տալ իր պաշտպանութեան համար արած պատրաստութիւնները և այդպիսով ապահովացնել գալիք գործողութիւնների զարգացումը։ Մեր զօրքերը յաղթահարելով թշնամու ուժեղ դիմադրութիւնը՝ մօտեցան սահմանից այն կողմում Փալցարիգօ լեռնանցքին։ Հովիտների միջև, բարձր լեռների արանքում, Կօրտինօյից և Դամպիցցօյից մօտ 10 կիլոմետր դէպի հիւսիս, մեր զօրքերը ջարդեցին թշնամուն, ըստ որում մեր ձեռքում մնաց մի թնդանօթ ռումբերով։ Մօնտեկրօչէի և Կարնիկօյի մօտ, վերջին օրերս շարունակվում էին կռիւները տիրանալու համար Պրէյկօֆէլ շատ կարևոր դիրքին, որը աւստրիացիները յամառ կերպով պաշտպանում էին։ Երեկոյեան, մայիսի 26-ին, մեր ալպիական հրացանաձիգները վերջնականապէս գրաւեցին այն, վերցնելով մի քանի հարիւր գերիներ։

Իզոնցօ գծի վրա մայիսի 25-ին և 26-ին զարգանում էին մեր գործողութիւնները այն տիրապետող դիրքերից թշնամուն ետ մղելու համար, որոնք դեռ ևս նա բռնած էր Իզօնցօյի աջ ափում, նոյնպէս և ուժեղ կամուրջային ամրութիւններ կառուցանելու համար։ Թշնամին յամառ դիմադրում է. Նրան նպաստում են երկրի պայմանները, որը արհեստական կերպով խիստ ամրացված է և դժուարացնում է յարձակողական գործողութիւնները բազմաթիւ կամուրջների և ճանապարհների քանդված լինելու պատճառով, նոյնպէս և մեծ հեղեղի մինչև գետի ստորին հոսանքը լինելու պատճառով։ Ամեն տեղ մեր զօրքերը կռւում են մեծ յամառութեամբ և ոգու անպարտելի կորովով, գրաւելով կարևոր դիրքեր։ Մենք գրաւեցինք Մօնֆալկօնէ քաղաքը, ըստ որում մեր հրետանիների կրակը մեծ վնաս հասցրեց թշնամու արտիլերիային։ Մօնտենէգրօյի լեռնային շրջանում մենք աջող յարձակումով գրաւեցինք մի դիրք, որից աւստրիացիները փախան թողնելով մօտ 100 սպանված և 60 վիրաւոր։ Կապրիտօյի մօտ 70 բօսնիացի դասալիքներ անձնատուր եղան մեզ։ Ընդհանրապէս Իզօնցօ գետի մօտ տեղի ունեցող կռիւներում մենք վերցրինք 400-ից աւելի գերիներ, չը կրելով լուրջ վնասներ։ Գերիները հաստատում են, որ թշնամու վնասները խիստ մեծ են։

ՀՌՈՄ.— Պաշտօնապէս յայտարարված է մայիսի 26-ից.

Մեր դիրիժաբլներից մէկը թռիչք կատարեց Ֆիումէի վրա, ուր նետեց մի քանի ռումբ։ Վերադարձին դիրիժաբլը ստիպված էր գործիքը կանգ առնելու պատճառով իջնել ծովի վրա՝ Լուսսինո կղզու մօտ։ Այստեղ նրա մէջ հրդեհ ծագեց։ Թշնամու հաղորդագրութիւնից երևում է, որ դիրիժաբլի մարդիկ ազատվել և գերվել են։

ԾՈՎԻ ՎՐԱ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

28 մայիսի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.— Հեղինակաւոր աղբիւրներից ճշգվում են, որ մայիսի 21-ին մեր սուզանաւերից մէկը, հանդիպելով Բալտիկ ծովում գերմանական սուզանաւերին, ռմբակոծեց այն։ Ըստ երևոյթին նրա նետած ականները կպել են, որովհետև մի նաւից լսվեցին 2 պայթիւն։

Անգլիական սուզանաւը, որ մայիսի 23-ին գտնվում էր Վինդավայի մօտ, ռմբակոծեց թշնամու սուզանաւերը և ջրասուզեց գերմանական մի ականանաւ և մի շոգենաւ. մի ուրիշ ականանաւ վնասվել է։ Մեր ականներից պայթվել է նաև թշնամու մի նաւ։

ԼՈՆԴՈՆ.— Գերմանական սուզանաւը Անգլիայի արևելեան ափերի մօտ ջրասուզել է «Գլէտէրտինգ» ճանապարհորդական շոգենաւը, որ դիմելիս է եղել Հարտլպուլ։

Ցաստէրօկից 50 մղոն դէպի արևմուտք ռումբերի օգնութեամբ ջրասուզվել է նորվեգիական «Սուպէրբ» նաւը. Նաւաստիներն ազատվել են։

Մագէտից հաղորդում են, որ գերմանական մի սուզանաւ ջրասուզել է բելգիական «Մէնապիէր» շոգենաւը. Անհետ կորել են նաւապետը, նրա կինը և աղջիկը և 14 նաւաստի։

ԼՈՆԴՈՆ.— «Լէդի Սօլսբըրի» շոգենաւը, որ Լօնդօն քարածուխ էր բերում, ջրասուզվել է թշնամու նետած ականից. Նաւաստիներից շատերը խեղդվել են։

ԻՏԱԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

27 մայիսի

ՀՌՈՄ.— Իտալիայի և Գերմանիայի միջև դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզվելու պատճառով, իտալական կառավարութիւնը սպասում էր, որ Գերմանիան առաջինը կը յայտարարէ պատերազմ, որը սակայն չեղաւ։ Չը կան նոյնպէս այնպիսի փաստեր, որոնք ապացուցէին, թէ Գերմանիան ուղարկում է իր զօրքերը Աւստրիա՝ իտալացիների դէմ կռւելու համար։

Ի նկատի ունենալով իրերի այդօրինակ դրութիւնը, Իտալիայի և Գերմանիայի միջև համաձայնութիւն է կայացված Գերմանիայում մնացած իտալահպատակների և Իտալիայում գտնվող գերմանահպատակների իրաւունքների վերաբերութեամբ։

Այդ համաձայնութեան ուժով, երկու աէրութիւնների հպատակները կարող են ազատօրէն մնալ թշնամի երկիրներում, բացառութեամբ մի քանի շրջանների։ Նրանց գոյքը գտնվում է գործող օրէնքների պաշտպանութեան տակ։

Իրազեկ շրջաններում կարծում են, սակայն, որ այդ համաձայնութիւնը ունի սոսկ ժամանակաւոր բնոյթ, վասն զի Գերմանիան ըստ երևոյթին մտադիր է իր համար յարմար րօպէին միջամտել պատերազմին, կանգնելով Աւստրիայի կողմը։ Մինչև օրս շվէյցարական միսսիայում, որ յանձն է առել գերմանահպատակների պաշտպանութիւնը Իտալիայում, գտնվում էին 2 գերմանացի քարտուղար և մի գերմանացի փոխ-հիւպատոս՝ գերմանահպատակների գործերը Իտալիայում կարգաւորելու համար։

ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

27 մայիսի

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ.— Նախագահ Վիլսօնը ընդունեց Բրայանի հրաժարականը, որ արգասիք էր Գերմանիային ուղարկվող նօտայի բովանդակութեան վերաբերմամբ ծագած տարաձայնութեան։ Հաղորդում են, որ Բրայանը կտրուկ կերպով դէմ եղաւ նօտային որևէ վերջնագրի բնոյթ տալուն, վասնզի այդ, նրա կարծիքով, կը հանդիսանար խախտումն այն խաղաղ սկզբունքների, որ նրա ազդեցութեամբ պաշտպանում էր ներկայ կառավարութիւնը։ Նա հեռանում է կաբինէտից, որպէսզի դժուարութիւնները չը պատճառէ նախագահին։

Նօտան կազմվում է ամենամանրակրկիտ ձևով։ Հիմք կայ կարծելու, որ եթէ համաձայնութիւն չը կայվի, այն դէպքում բարեկամական յարաբերութիւնները Ամերիկայի և Գերմանիայի միջև կը խզվեն անորոշ ժամանակով։

Դեռ նախ քան Բրայանի հրաժարականի մասին տեղեկութիւն տալը, Նախագահը թոյլատրեց հրատարակել մամուլի մէջ, թէ նօտայի ընդհանուր բնոյթը չէ ձևափոխվել առաջին խմբագրութիւնից յետոյ։ Նրա մէջ մատնանշված է, որ «Գուլֆ Ֆլայտի» ջրասուզման համար Ամերիկային վարձահատուցումն տալուց բացի չէ փոխվում Միացեալ Պետութիւնների առաջադրած գլխաւոր սկզբունքը, այսինքն, որպէսզի չը զինված առևտրանաւերով ճանապարհորդող ամերիկացիք (ինչ ազգութեան էլ որ պատկանի այդ նաւը, միևնոյն է) տարվեն ապահով տեղ պատերազմական աւարը ոչնչացնելուց առաջ։

Երկու ժամ տեւող խորհրդակցութիւնից յետոյ, Վիլսօնը թոյլատրեց հրատարակել տեղեկութիւն, թէ Գերմանիային ուղարկվելիք նօտան խմբագրված է և, հաւանօրէն, կուղարկվի վաղը։

ԼՈՆԴՈՆ.— Ռէյտէրի գործակալութեանը հաղորդում են Վաշինգտօնից, որ ենթադրութիւն կայ, թէ անբաւարար պատասխանից յետոյ Գերմանիայի դիւանագիտական կապերը Ամերիկայի հետ խզվելու են։

ԼՈՆԴՈՆ.— Ռէյտէրի գործակալութեանը հաղորդում են Վաշինգտօնից.

Բրայանի հրաժարականը մայրաքաղաքում առաջ բերեց մեծ յուզմունք, որի նմանը չէ եղել վերջին տարիներում։ Խաղաղութեան ամենատաքեռն պաշտպանի հրաժարականը Նախագահին շրջապատող անձանց մէջ բացատրվում է այն մտքով, թէ այն քաղաքականութիւնը, որ վճռել են Միացեալ Պետութիւնները վարել, ուղղված կը լինի ամերիկացիների իրաւունքների պաշտպանութեան՝ ինչ էլ որ լինի։ Կան տեղեկութիւններ ևս, որ Բրայանի դրութիւնը կաբինէտի մէջ շատ էր դժուարացել վերջին օրերը, որովհետև նա բացէ ի բաց կողմնակից էր խաղաղութեան, մինչդեռ կաբինէտի միւս անդամները կարծում էին, թէ կառավարութիւնը պէտք է գործադրէ իր քաղաքականութիւնը։

Միացեալ Պետութիւնների կառավարութիւնը հրատարակելու է Գերմանիային այսօր ուղարկվելիք նօտան, չը սպասելով տեղեկութեան, թէ նօտան ստացվել է Բեռլինում։

ՀԱՄԱԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

28 մայիսի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.— Փակվեց արդիւնաբերութեան ու առևտրի ներկայացուցիչների համագումարը, ընտրելով մի պատգամաւորութիւն, որ ներկայանայ Թագաւոր Կայսրին և արտայայտէ հաւատարիմ հպատակութեան զգացմունքներ ռուսական արդիւնաբերութեան ու առևտրի կողմից։

ԼՈՆԴՈՆ.— Պաշտօնապէս յայտարարվում է, որ բրիտանական պետական գանձատան կանցլէրը և իտալական ֆինանսների մինիստրը քննեցին միասին այն հարցը, թէ ինչ միջոցներով կարող են երկու մեծ պետութիւնները օգնել փոխադարձաբար դրամով ներկայ պատերազմի ընթացքում։

Համայնքների պալատ։ Ասկվիտը յայտնեց, որ Ֆրանսիայում և Միջերկրական ծովում բրիտանական զօրքերի կորուստները կազմում են՝ սպանված, վիրաւոր և անհետ կորած ընդամենը 10,955 օֆիցեր և 247,114 զինւոր։ Բալֆուրը իր ճառում ասաց, որ գերմանական սուզանաւերի յարձակումները անպաշտպան նաւերի վրա հանդիսանում են մարդկութեան օրէնքների խախտումն։ Գերմանիան կրում է անձնական պատասխանատուութիւն, որի պատասխանը կը տրվի պատերազմը վերջանալուց յետոյ։

ԱԹԷՆՔ.— Լրագիրները հրատարակել են կառավարական ծրագիրը, որի մէջ մատնանշված է, թէ կառավարական գործունէութեան գլխաւոր յենակէտ հանդիսանում է ինքնուրոյն պետութեան միսսիան կատարելը, հաստատ կերպով պահելով մինչև օրս ժողովրդական պատերազմով ձեռք բերված երկիրը։ Անհրաժեշտ ընդունելով խաղաղութիւն պահպանել, առանց որի շատ դժուարին կը լինէր երկրի ներքին զարգացումը, կառավարութիւնը միևնոյն ժամանակ գիտակցում է ազգային պարտաւորութիւնները, որոնք բղխում են դէպքերից, ուստի և հնարաւոր է համարում անգամ ներկայ միջազգային ճգնաժամի ժամանակ ակտիվ գործողութիւններ, որոնք առաջ կը գան ազգային իրաւունքները ապահովելու և ազգային ձգտումները գլուխ բերելու անհրաժեշտութիւնից։ Բայց անկախ այդ միջազգային ճգնաժամից, կառավարութիւնը պարտաւորապէս անհրաժեշտ է գտնում պահել ու զարգացնել Յունաստանի զինւորական ու ծովային ուժերը նրա ազգային իրաւունքները պահպանելու նպատակով։ Ծրագիրը յիշա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄՆ ՈՒ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՇԱՀԸ ԹԻՒՐՔԻԱՅՈՒՄ *)

IV

Այստեղ առանձնակի հետաքրքրութիւն ունի Գերմանիայի քաղաքականութիւնը Ռուսաստանի վերաբերմամբ, որը մի կողմից հետամուտ է գերմանական շահերի և նրա միջազգային քաղաքականութեան, իսկ միւս կողմից երևան է բերում այն կռիւը, որը տեղի ունի արդիւնագործական և գիւղատնտեսական պետութիւնների միջև, սակայն այն գիւղատնտեսական պետութիւնների, որոնք արդէն մտել են ճարտարարուեստի փայլը իրանց սօցիալ-տնտեսական կեանքի զարգացմամբ. մրցումը այդ երկու տիպի պետութիւնների միջև աւելի է սրանում նրանով, որ միջին եւրոպական պետութիւններում հողը աւելի յոգնած է, լաւ հունձ ստանալու համար շատ էլ ծախսեր պիտի անել, երբ, ընդհակառակը, այդ երկիրների երիտասարդ հողը առանց մեծ ծախսերի մեծ էլ բերք է տալիս, և սրանով ճնշում է նա Եւրոպայի արդիւնագործական երկիրների առանց այն էլ քայքայված գիւղատնտեսութիւնը. այդ փաստը ծանր դրութիւն է ստեղծում գերմանական գիւղատնտեսութեան համար, որը զինել է Գերմանիայում ագրարիններին գերման արդիւնաբերողների հետ միասին։

Ռուսաստանը, որպէս երկրագործական երկիր, իր գիւղատնտեսական դրութեամբ Գերմանիայի դէմ է կանգնած. Ռուսաստանը այդ կռւի մէջ կռւի մի ասպարէզ է հանդիսանում եւրոպական պետութիւնների համար, որոնց մէջ Գերմանիան յաղթանակել է բոլորին ռուսական շուկայում։ Այսու ամենայնիւ, չը նայած Եւրոպայի արգելքին, Ռուսաստանը նկատելի կերպով առաջ գնացել իր զարգացման մէջ, իր առևտրի և արդիւնաբերութեան մէջ. այսպէս՝ մաքսային հասոյթի դէպարտամենտի հաշւով Ռուսաստանի արտաքին առևտուրը զարգացել է հետևեալ կերպով.

	արտահան.	ներմուծ.	աճումն—նուազումն
Թւական	1000 ռուբլով		
1875	381,952	531,056	— 149,104
1885	537,906	435,388	+ 102.518
1890	692,240	406,650	+ 285,510

Իսկ 1908 — 1909 թւին արտահանել ու ներմուծել է 6 ամսվայ ընթացքում Ռուսաստանը հետևեալ պետութիւնները.

	արտահանումն	ներմուծումն
	1000 ռուբլով	
Գերմանիա	162,270	164,466
Մեծ-Բրիտանիա	97,050	55,902
Հոլլանդիա	65,850	5,451
Ֆրանսիա	35,224	23,610
Աւստրօ-Ունգարիա	26,549	13,726
Բէլգիա	23,607	3,541
Իտալիա	23,261	5,211
Դանիա	15,886	5,696
Թիւրքիա	13,062	3,175
Ռումինիա	5,509	— —
Շվէցիա	4,240	3,092
Միաց.-Պետ.	3,837	32,362
Նորվեգիա	2,872	2,766
Եգիպտոս	1723	4,720
Սպանիա	1,334	— —
Արևել.-Հնդկաստան	— —	7,501
Չինաստան	— —	6,618

Այս երկու աղիւսակներից նախ մենք տեսնում ենք մի խոշոր փոփոխութիւն, որը ստեղծեց Ռուսաստանի համար բարեյաջող պայմաններ մի շարք սօցիալական ռեֆորմների իրագործման (դրամ. սիստեմի փոփոխութիւն և այլն). այդ փոփոխութիւնը մեր առևտրական բալանսի ակտիվութիւնն է, որը սկսվում է 1885 թւից և շարունակվում է մինչև 1914 թիւը։ Ռուսական առևտրական բալանսի ակտիվութիւնը շատ նշանակալից է Ռուսաստանի համար, ինչպէս որ եւրոպական պետութիւնների համար հաշւի բալանսն է։ Եւ իրօք, մենք տեսնում ենք, ինչպէս Անգլիան, Գերմանիան ու Ֆրանսիան իրանց արտասահմանեան կապիտալներից մեծ շահեր են ստանում, Ռուսաստանը ինքը օտար կապիտալի կարիքն ունենալով՝ արտասահմանում չունի [illegible] կապիտալներ, որից կարողանար ստանալ նոյնպիսի շահեր, [illegible] կից հաշւի բալանսը ինքն ըստ ինքեան կորցնում է իր նշանակութիւնը Ռուսաստանի համար և նրա տեղը գրաւում է առևտրական բալանսը, մի պակասութեամբ, որ ամեն անգամ առևտրական բալանսից, ռուսական արտահանութեան ճշմարիտ պատկեր ստանալու համար, պիտի հանենք այն հարիւրաւոր միլիոնները, որ Ռուսաստանը վճարում է Եւրոպային ու Ամերիկային որպէս պարտքի մասնակի հատուցումներ ու տոկոսիք։ «Դօկտոր Իշխանեանի հաշւով, ռուսական պետական փոխառութիւնների ու արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնների մէջ տեղաւորված արտաքին կապիտալը ներկայ դարի սկզբին հաւասարվում էր 7145,6 միլիոն ռուբլու, որից Ֆրանսիային բաժին էր ընկնում 4400 միլ., Գերմանիային 1920 միլ., Անգլիային 372 միլ., Բէլգիային 253 միլ. և միւս մնացեալ պետութիւններին միասին 200 միլ.». («Совр. Мір.» 1915 № 1). բացի այդ՝ 1890—1900 թւեր Ռուսաստանը Եւրոպային վճարում էր որպէս պետական պարտքերի մասնակի հատուցումներ և տոկոսիք տարեկան 105 միլ. ռուբլի, իսկ այժմ միայն Ֆրանսիային, Գերմանիային, Անգլիային, Հոլլանդիային՝ պետական պարտքի որպէս տոկոսիք հատուցում և վճարում է մօտ 300 միլիոն ռուբլի տարեկան։

Անա թէ ինչու առևտրական բալանսի ուժը, որ վաղուց արդէն չէ կիրառվում Եւրոպայում, մեզ մօտ դեռ այժմ էլ ունի իր ուժն ու կիրառումը. և Ռուսաստանը, որ հետևում է «փակ դռների» քաղաքականութեան, որպէս յետամնաց երկիր, որի համար առևտրական բալանսի ակտիվութիւնը դառնում է երկրի սօցիալ-տնտեսական կեանքի զարկերակը, միանգամայն ընթանում էր իր բալանսի ակտիվութեան հասնող ճանապարհով, որին հասաւ նա 1885 թ., երբ մեր արտահանութիւնը գերազանցում է ներմայծին 102,518,000 ռուբլով. 1890 թ. մեր բալանսի ակտիվութիւնը հասնում է 285.570,000 ռուբլու, իսկ 1892—1894 թւեր, շնորհիւ մեր և Գերմանիայի միջև եղած մեզ համար անպաշտպան առևտրական դաշնքին, ռուս առևտրական բալանսի ակտիվութիւնը արտայայտվում է 113,5 միլիոն ռ., 1899 թ.—130,5 միլ., 1902 թ.—261,2 միլ., իսկ 1903 թ.—319,5 միլ.։ Մեր բալանսի ներգործականութիւնը ուժեղանում է աստիճանաբար, մեր առևտրի ընդհանուր շրջանառութեան աճեցման հետ, որը 1907—11 թւեր միջին թւով տարեկան 2301,4 միլ. ռուբլու էր. իսկ 1912 թ. 2690 միլիոն ռուբլու։

Երկրորդ աղիւսակից պարզվում է այն, որ Գերմանիան իր արտահանման ու ներմայծի քանակով Ռուսաստանի առաջին դաշնադիրն է (контръ-агентъ), որից յետոյ գալիս են Անգլիան, Հոլլանդիան, Ֆրանսիան, Աւստրօ-Ունգարիան, Բէլգիան, Իտալիան ըստ արտահանութեան. իսկ ըստ ներմայծի այլ կարգ են կազմում նոյն պետութիւնները. Գերմանիա, Անգլիա, Միացեալ Պետութիւններ, Ֆրանսիա, Աւստրօ-Ունգարիա. այստեղ մենք տեսնում ենք, որ Ռուսաստանի վեց ամսվայ մէջ արտահանած 482.274,000 ռուբլու արդիւնքի 162.270,000 ռուբլու միայն Գերմանիա է արտահանված, իսկ միևնոյն ժամանակամիջոցում ներմուծված 337.844,000 ռուբլու ապրանքից Ռուսաստան, միայն Գերմանիան 164.466,000 ռուբլու է ներմուծել, այն է՝ համարեա Ռուսաստանի կէս ներմայծը։ Գերմանիայից յետոյ, Ռուսաստանում Գերմանիայի դիմաց կանգնած է Անգլիան, որի առևտրական շրջանառութիւնը 1907 թ. 343,4 միլ. ռուբլու էր հասել, այն է՝ ռուսական արտաքին առևտրի ընդհանուր շրջանառութեան 18,1%-ը, այն ինչ գերմանօ-ռուսական առևտրական շրջանառութիւնը նոյն թւին 628,4 միլ. ռուբլու էր հասնում, այն է՝ ռուսական ամբողջ արտաքին առևտրի 1/3 մասն էր կազմում. «Գերմանական ապրանքների ներմայծը (1907 թւից), որը ընդհանուր ներմայծի 36,2% էր կազմում, բարձրացաւ 1912 թ. 45,4%... Ռուսաստանի արտահանութիւնը Գերմանիա նոյնպէս աճեց, որը 1902—6 թւին ընդհանուր արտահանութեան 24% էր կազմում, իսկ 1912 թւին 29,9%» (Масл. «Экон. прич. мір. войн.», եր. 20)։ Եթէ համեմատելու լինենք 1912 թւը նախորդ հնգամեակի հետ (1908—1912 թ.), կը գտնենք, որ տարեկան միջին թւով աճել է մեր արտահանութիւնը 350½ միլ. ռուբլով, իսկ ներմայծը 324 միլիոնով։

Այստեղից պարզ նկատելի է այն, որ Ռուսաստանը Գերմանիայի համար մի ընդարձակ շուկայ է, որտեղ նա բացարձակ իշխում է. գերմանացի ձեռնարկուները այդ աւելի քան լաւ են հասկանում, որի համար գերմանական ձեռնարկութիւնները մեր մօտ՝ Ռուսաստանում հետամուտ են գերազանցօրէն մի նպատակի՝ ստրկացնել ռուսական ներքին շուկան Գերմանիային և քայքայել ռուսական արդիւնաբերութիւնը երկրում, որպէս ամենավտանգաւոր մրցակցի, ռուսական շուկայում։ Ի դէպ,— ասում է Երկրորդ Դումայի տաղանդաւոր պատգամաւորներից մէկը,— եթէ գերմանական կապիտալի ներմուծումը մեզ մօտ երկրորդական դեր էր խաղում, բայց օտար գործարանական իրերի ներմուծման մէջ Ռուսաստան ամենաառաջին տեղն էր գրաւում. այն կապիտալը, որ Գերմանիան ներմուծում էր մեզ մօտ, ծառայում էր որպէս միջոց արտահանութեան և նրա դիրքութիւնների համար. այդ հարցի բոլոր հետազօտողները միաձայն վկայում են այն զուգահեռականութեան մասին, որը գոյութիւն ունի գերմանական արտահանութեան Ռուսիա և գերմանական արդիւնաբերական կազմակերպման մէջ Ռուսաստանում։ Իրօք, այն ժամանակ, երբ Ռուսաստանում գործող օտար բաժնետիրական ընկերութիւնների մէջ տեղաւորվել էր 140 միլ. ֆրանսիական կապիտալ, 114 միլ. բէլգիական, 96 միլ. անգլիական, գերմանական կապիտալը միայն 25 միլիոն էր կիրառված՝ Ռուսաստանում եղած 1920 միլ. գերմանական կապիտալից։ Այստեղ է, որ երևան են գալիս երկու էական հարցեր, որոնք յաճախ շփոթվում են իրար հետ, որոնք այնքան էական են ներկայում Ռուսաստանի և Գերմանիայի տնտեսական կռւի մէջ։

Մենք կարծում ենք, որ մեր տնտեսական

*) Տես «Մշակ» № 114.

տակում է նաև ընտրողական սիստեմի բարեկարգութեան, համեմատական ներկայացուցչութիւն մտցնելու, պետական կազմակերպութիւնը բարեկարգելու, ֆինանսները բարելաւելու, բանւորների վիճակը թեթեւացնելու, ագրարային հարցը լուծելու մասին:

ՆԻՇ.—Բուլղարական սահմանի մօտ կալանաւորվել են գերմանացի մի օֆիցէր-օդագնաց և մի ունտէր-օֆիցէր: Աէրոպլանը գրաւված է:

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ.—Մինիստրների խորհուրդը յատկացրեց Կարմիր Խաչին իր գործունէութիւնը շարունակելու համար 3.980,000 ր., և համառուսական քաղաքների միութեանը՝ 3.672,625 րուբլի: Բացի յիշեալ գումարից, կառավարութիւնը հիւանդ ու վիրաւոր զօրականներին խնամելու համար մինչև օրս Կարմիր Խաչի ընկերութեան, համառուսական քաղաքների միութեան և համառուսական զեմստվային միութեան, ինչպէս նաև այլ հասարակական կազմակերպութիւնների յատկացրել է մօտ 155 միլիոն րուբլի:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Վարշավայից հեռագրում են «Б. В.»-ին, որ աւստրիական զօրքերի խոշոր մասը Լեհաստանի գրաւված մասերից շտապով ուղարկվում է Գալիցիա:

◆ Վերջին տեղեկութիւններից երևում է, որ Բեռլինում ամեն օր սպասում են վերջնագրի Ռումինիայի կողմից, որ լիակատար համաձայնութիւն է կապել Անգլիայի, Ռուսաստանի և Ֆրանսիայի հետ՝ վարձատրութեան խնդիրների վերաբերմամբ:

◆ Լիսաբոնում համալսարանի և ուսանողական ընկերութիւնների մի պատգամաւորութիւն մատուցել է ռուսաց դեսպանին համակրական ուղերձ Ռուսաստանի հասցէին: Ուղերձի տակ ստորագրել են համալսարանութեան նախագահը, ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը և այլն:

◆ Բեռլինում սկսվել է ուժեղ պրոպագանդա՝ հաշտութիւն պահանջելու մասին: Պաշտօնական օրգանը բացատրում է, որ այդ ագիտացիան աջողութիւն չէ կարող ունենալ:

◆ Շվէյցարիայից տեղեկացնում են, որ Վիլհէլմը գնալու է Բաւարիա, ուր ճառ է արտասանելու՝ Իտալիայի դէմ մեկնող գերմանական զօրքերի առաջ: Գերմանիայի պատերազմ յայտարարելը Իտալիային կատարված փաստ պէտք է համարել:

◆ Ֆրանսիական մամուլը, Անգլիայի օրինակով, պահանջում է ընդլայնել ռազմամթերքների արտադրութեան շրջանը, առաջարկելով հրաւիրել գործարաններում աշխատելու նաև այն սոցիալիստներին, որոնք սկզբում կանչվել են ծառայութեան:

◆ «Рѣчь»-իասելով, աւստրո-գերմանական զօրքերը կենտրոնանում են Լվովի ուղղութեամբ և Մոսցիսկի ուղղութեամբ առաջացել են մօտ 50 վերստ և Սարլյի կողմից մօտ 37 վերստ: Լվովն առայժմ չէ կորցրել մեծ ռազմագիտական նշանակութիւն, ուստի հակառակորդի արշաւանքը հանդիպում է դիմադրութեան: Թշնամուն Լվովը առանձնապէս հարկաւոր է. նա դրանով ձգտում է ստեղծել այն տպաւորութիւնը, թէ ամբողջ Գալիցիան Աւստրիայի ձեռքն է անցել:

◆ Հոլլանդիան զինվում է:

◆ Ռումինիայից յատուկ անձն է հասել Սոֆիա՝ վերջնականապէս ձևակերպելու ռումին-բուլղարական համաձայնութիւնը:

◆ «Р. С.»-ին հեռագրում են, որ Պերեմիշլի բոլոր բերդերը հիմնայատակ կործանված են:

ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍՊԱՆԻԱՅՈՒՄ

«Խաղաղ» Սպանիայում նկատվում է, ինչպէս վկայում է «Journal des Debats», լարված գործունէութիւն զինւորական պատրաստութեան շրջանում:

Օվիեդի զինագործարանը այժմ պատրաստում է 250 հրացան օրական, փոխանակ 85-ի: Մի ուրիշ գործարան նոյնպէս աւելացրել է իր արտադրութիւնը: Զօրքի քանակը հասցված է 140,000-ի: Այնուհետև, մայիսի վերջին և յունիսի սկզբներին պահեստի զինւորների թիւը մեծացվելու է, որպէսզի այդպիսով սպանական զօրքը հասնի մինչև 300,000 մարդու:

Կարճ ասած, չէզոք Սպանիան նոյնպէս ինչ-որ բանի համար պատրաստվում է:

Պաշտօնական թերթերը հաւատացնում են, որ Սպանիան պատրաստվում է յամենայն դէպս, եթէ որևէ մէկի կողմից յարձակում լինի իր չէզոքութեան վրա:

Սակայն միւս թերթերը ենթադրում են, որ Սպանիան հեռու չէ Իտալիայի օրինակին հետևելուց, որպէսզի առի և իր խօսքը պատերազմը աւարտելու ժամանակ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԳՈՒՏ ՀԱՅ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ

Ստացանք 1) Ֆեդչենկօ կայարանից, Սիմէօն Ստեփանեանից, իր հանգուցեալ որդի Աղասիի մահվան տարեդարձի առիթով, հոգեհացի փոխարէն, 25 ր., 2) Թիֆլիսում, Պօղոս Բաղիկեանից 2 ր., 3) Բագուից, Դ. Տէր-Դանիէլեանից, Լինչի «Арменія» գրքի վաճառումից գոյացած 90 ր., 4) Քերքերից, մի խումբ պատանի գործակատարների միջոցով հանգանակված (ցուցակը կը տպվի) 26 ր., 5) Բագուից, Բախշի Իշխանեանից, իր գրքերի վաճառումից գոյացած արդիւնքի որոշ տոկոսը յօգուտ Նպաստամատոյց Ընկերութեան, յանձնելի վերջինիս, 40 ր., 6) Աֆանասիէվսկի պօստի գիւղից, Շմաւոն քահ. Կարաքեհեանի միջոցով, 45 պուդ 38 ֆ. ծխախոտի վաճառումից գոյացած գումարը՝ 592 ր. 75 կ., որից 192 ր. 75 կ. յօգուտ կամաւորների, իսկ մնացորդը յօգուտ փախստականների՝ 400 ր. (ցուցակը կը տպվի), 7) նոյն տեղից, նոյն Շմաւոն քահանայից, հանգանակված (ցուցակը կը տպվի) 11 ր. 60 կ., 8) նոյն տեղից, նոյն Շմաւոն քահանայից, հանգանակված 30 ր. կէսը (ցուցակը կը տպվի) 15 ր.: Գումարը 609 ր. 60 կ.: Նախկին ստացված 32,698 ր. 92 կ. գումարի հետ (տես «Մշակ» № 108) ստացել ենք 33,308 ր. 52 կ.:

կռիւը Գերմանիայի հետ՝ կռիւ է օտար կապիտալի դէմ Ռուսաստանում. և որովհետև Ռուսաստանը առանց օտար կապիտալի զարգացնել չի կարող իր արդիւնաբերութիւնը, ուստի կռիւը Գերմանիայի դէմ, եզրակացնում են նրանք, մի կռիւ է ուղղված պրոգրէսի դէմ: Նրանք այսպիսի չարախնդաց եզրակացութեան են յանգում նրա համար, որ չեն կարողանում տարբերել օտար կապիտալի խնդիրը ռուսական արդիւնագործութեան մէջ՝ Ռուսաստանի գերմանական շուկայի վերածվելու խնդրից. այն ինչ՝ մեր բերած ապացոյցներից պարզ երևում է, որ կռւելով Գերմանիայի դէմ՝ մենք չենք կռւում օտար կապիտալի դէմ, առանց որի Ռուսաստանի արդիւնագործութիւնը չի կարող զարգանալ, այլ մենք կռւում ենք գերմանական ապրանքների հեղեղման դէմ ռուսական շուկայում, որոնք Գերմանիայից հոսելով մեր երկիրը՝ չեն թողնում զարգանալ մեր արդիւնաբերութիւնը, թէրևս հէնց նոյն օտար կապիտալով կազմակերպված: Մեր այս հիմնական հարցը աւելի կը պարզվի, երբ պարզաբանենք մեր ապրանքային շրջանառութեան մէջ տեղի ունեցած փոփոխութիւնը: Բայց այն հարցը, թէ որքան է ռուսական արդիւնաբերութիւնը զարգացել և ի՞նչպիսի երկիր է Ռուսաստանը, ցոյց են տալիս հետեւեալ տուեալները:

Ռուսական արտահանութեան գլխաւոր հատուածները 50 տարվայ ընթացքում շատ փոփոխութիւն են կրել. այդ հանգամանքը վկայում է Ռուսաստանի արդիւնաբերական ու գիւղատնտեսական զարգացման. 1866—1896 թ., 30 տարվայ ընթացքում, կենսական պիտոյքների արտահանութիւնը աճել է 39%—58,2% (տոկոսիքը ընդհանուր արտահանութեան հետ համեմատած ենք կազմում). հում և կիսագործարանական նիւթերը ընկան 50%—35,5%, գործուածքներ 7,5%—4%: Ներմուծման մէջ առաջացած փոփոխութիւնները հետևեալ պատկերն են տալիս. կենսական պիտոյքների ներմոյծը իջել է 27,6%—մինչև 17,3%. հում նիւթ և կիսագործարանական իրեր 44,3%—52,7%, գործուածքներ 37,5%—29,4%: Այստեղ մենք տեսնում ենք նախ արդիւնագործութեան զարգացումը, ու գիւղատնտեսական իրերի արտահանութեան զարգացումը, և երկրորդ՝ կիսագործարանական իրերի արտահանութեան կրճատումը, որը պարզապէս ասում է, որ նա մնում է երկրի ներսում, գործադրվելով մեր արդիւնաբերութեան համար: Բացի այդ՝ մենք նկատում ենք և մի այլ հետաքրքրական երևոյթ, որը, ըստ երևոյթին, կարծես թէ բացասում և հակասում լինի մեր վերևի ասածին—14,5% կիսագործարանական իրերի նուազումը ռուս արդիւնաբերութիւնն՝ է կլանում: Դրան կարելի է պատասխանել այն, որ, ներկայ դէպքում, ռուսական արդիւնագործութեան զարգացումը հանդէս չի բերում ռուսական ծագում ունեցող, ինդուստրիէլ ապրանքների արտահանութեան զարգացումը որպէս մասսայական բնոյթ կրող երևոյթ, այլ նա գլխաւորապէս նպատակ է դրել մաքրելու ներքին շուկան օտար ինդուստրիէլ ապրանքներից, որի համար էլ գործուածքների ներմոյծը ընկել է 37,5%—29,4%: Որ, իրօք, ռուսական արդիւնագործութիւնը զարգանում է, մենք այդ նըկատում ենք նրանից, որ կիսագործարանական իրերի ներմոյծը աճում է 8,4%-ով: Բայց, պէտք է նկատել, որ որքան էլ որ զարգանում է մեր արդիւնագործութիւնը, այնու ամենայնիւ Ռուսաստանը մնում է որպէս գիւղատնտեսական երկիր, որը մըշտապէս զարգացնում է իր գիւղատնտեսական արդիւնքների արտահանութիւնը և կրճատում նրանց ներմոյծը. այդ է պատճառը, որ կենսական պիտոյքների արտահանութիւնը աճեց 21,2%-ով, իսկ ներմոյծը կրճատվեց 10,3%-ով. այսպէս՝ 1900 թւին հայթայթման (дабывающ.) և մշակոյթի արդիւնագործութիւնը արտադրեց 1,495 միլ. րուբլու արժէք, իսկ գիւղատնտեսական արդիւնաբերութիւնը երկու անգամ աւելի՝ 2,738 միլ. րուբլու արժէք: Ռուսական արդիւնագործութեան և գիւղատնտեսական վեբոլիշեալ ձգտումները աւելի առաջ գնացին. 1903 թւին կենսական պիտոյքների արտահանութիւնը կազմում էր ընդհանուր արտահանութեան 62,4%-ը, կիսագործարանական իրերը ընկան մինչև 32%, գործուածքներ 3,6%. կենսական պիտոյքների ներմոյծն ընկաւ մինչև 18,1%, կիսագործարանական իրերինը հաւասարվեց 53,1%. գործուածքները կազմում էին 27,1%. իսկ եթէ համեմատենք այդ 1908—1912 թւերի աճման միջին թւի հետ, կը տեսնենք, որ ներմոյծը աճել է 326,6 միլ. րուբլով: 1913 թւին ներմոյծը հասնում է 1,374 միլ. րուբլու, իսկ արտահանութիւնը 1,520 միլ. րուբլու. այնպէս որ՝ պարզ նկատելի է այստեղից այն, որ վերջին հնգամեակում Ռուսաստանի ներմոյծը ուժեղ կերպով աճում է, երբ արտահանութիւնը համեմատական չափով քիչ է աճում. 1908—12 թւը ներմոյծը աճում է 31,2%, 1913 թւին 37,2%. իսկ 1914 թւի առաջին կիսամեակում աճումը 48,6%-ով էր: Արտահանութիւնը 1908—12 թւը աճեց 8,8%-ով, իսկ 1914 թւի առաջին կիսամեակում 14,7%-ով: Ներմոյծի աճումը մեզ մօտ, վերջ ի վերջոյ, յանգեց այն բանին, որ 1914 թւին մեր ներմոյծը գերազանցելով արտահանութեան՝ մեր առևտրական բալանսի ակտիվութիւնը փոխեց նրա պասիվութեան, որպիսի երեւոյթ տեղի չունեցաւ մեզ մօտ 40 տարվայ ընթացքում. այդպիսով մեր մաքսային քաղաքականութեան ամենախոշոր հարցերից մէկը՝ մեր առևտրական բալանսի ակտիվութիւնը տուժեց, որի պահպանութեան համար ամեն ջանք գործ էր դնում Ռուսաստանը: Ռուսաստանի ներքին բարօրութիւնը շատ է շահում և կամ թէ կորցնում իր առևտրական բալանսի ակտիվութիւնից և կամ թէ պասիվութիւնից. և իրօք մեր մաքսային քաղաքականութիւնը ձևված է երեք գլխաւոր հարցերի վրա, որոնցից մէկը առևտրական բալանսի ներգործականութիւնն էր:

Ալ. Մէլ-Աղաջ.

ՅՕԳՈՒՏ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻ

Ստացանք 1) Սուխումից բժշկ. Մ. Զարգարեանից 10 ր., 2) Աֆանասիէվսկի Պօստիկ գիւղից, Շմ. ք. Կարաքեհեանի միջոցով 45 պ. 38 ֆ. ծխախոտի վաճառքից գոյացած 592 ր. 75 կ. գումարից 192 ր. 75 կ. (մնացած 400 ր. յօգուտ փախստականների), 3) նոյն տեղից և նոյն Շմ. ք. Կարաքեհեանի միջոցով 15 ր.: Գումարը 217 ր. 75 կ.: Նախկին ստացված 9255 ր. 02 կ. գումարի հետ (տես «Մշակ» № 102) ստացել ենք 9472 ր. 77 կ.:

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր կովկասեան հասարակական ինքնավար հաստատութիւնների շարքում շուտով իր ակնրախ տեղը կունենայ Կովկասեան Շրջանային Ապահովագրական Ընկերութիւնը:

Ի՞նչ գործառնութիւնների տէր պիտի լինի այդ ընկերութիւնը:

1912 թ. յունիսի 23-ին բարձրագոյն հաստատութիւն գտաւ Երրորդ Պետ. Դումայի մշակած մի օրէնքը, որով Ռուսաստանում մտցվում էր բանւորների ապահովագրութիւն հիւանդութեան և դժբաղդ պատահարների դէպքերում: Այդ օրէնքը դժբաղդ պատահարների ամբողջ պատասխանատուութիւնը բարդում էր ձեռնարկողների վրա, ստիպելով նրանց որոշ տերրիտորիալ շրջաններում ամփոփվել ապահովագրական ընկերութիւնների մէջ և իրագործել օրէնքի թելադրութիւնները: Օրէնքը այսպիսով մերժում էր ձեռնարկողի անհատական պատասխանատուութիւնը, ինչպէս այդ գոյութիւն ունէր 1903 թ. յունիսի 2-ի օրէնքով, և սահմանում էր ձեռնարկողների հաւաքական պատասխանատուութիւն: Դա օրէնքի լաւագոյն կողմերից մէկն էր: Մեզ մօտ ապահովագրական ընկերութիւնը ամփոփում է իր մէջ Կովկասի փոխարքայութեան տերրիտորիայի օրէնքին ստորադաս բոլոր արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնները: Ընկերութեանը անդամակցում են Բագուի և Գրոզնիի նաւթարդիւնաբերողները, Գանձակի և Թիֆլիսի նահանգների պղնձի հանքատէրերը, այլևայլ նահանգների մետաքսամանարանները, ծխախոտագործարանները, գինեգործարանները, աղիւսագործարանները և առ հասարակ գործարանային-արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնների տէրերը: Ստեղծվում է ձեռնարկող դասի մի խոշոր ներկայացուցչական ինքնավար հաստատութիւն, որը կոչված է հասարակական որոշ դեր խաղալու մեր միջավայրում:

Մենք ասացինք, որ Կովկասի Շրջանային Ապահովագրական Ընկերութիւնը պիտի իրագործէ 1912 թ. յունիսի 23-ի օրէնքի թելադրանքները: Այդ թելադրանքների բովանդակութիւնը հետևեալն է. Ընկերութիւնը պիտի բժշկական օգնութիւն հասցնէ դժբաղդ պատահարների զոհերին, այսինքն այն բանւորներին, որոնք աշխատանքի մէջ վնասվում են, վիրաւորվում, ջարդուածքներ ստանում, մի խօսքով ենթարկվում են հաշմանդամ դառնալու վտանգին. ապա Ընկերութիւնը որոշ նիւթական օժանդակութիւն պիտի տայ դժբաղդ պատահարների զոհերին մինչև նրանց առողջական վիճակի պարզվելը, այսինքն մինչև այն ժամանակ, երբ վերջնականապէս կորոշվի, թէ վնասի ենթարկված բանւորի աշխատաընդունակութիւնը վերականգնվե՞լ է թէ այդ աշխատաընդունակութեան մասնակի կամ ամբողջական կորուստ է տեղի ունեցել. դարձեալ Ընկերութիւնը պարտաւոր է թոշակ վճարել աշխատաընդունակութիւնը կորցրած բանւորներին կամ այսպէս կոչված հաշմանդամներին: Այս նպատակի համար անհրաժեշտ դրամական միջոցները գանձվում են Ընկերութեան անդամներից, համեմատ նրանց ձեռնարկութիւնների վտանգաւորութեան:

Կովկասեան Շրջանային Ապահովագրական Ընկերութիւնը արդէն ունի մինիստրութիւնից հաստատված իր կանոնադրութիւնը: Ընկերութիւնը այս մայիսի 30-ին հրաւիրում է Բագւում լիազօրների համագումար: Համագումարի օրակարգի գլխաւոր կէտերն են անդամակցական վճարի որոշումը և Ընկերութեան գործառնութիւնների բացումը: Այս համագումարը հաւանօրէն կընտրէ միայն վարչական մարմին, յանձնարարելով նրան կազմակերպել անհրաժեշտ ծառայողների կազմ և բանալ Ընկերութեան գործառնութիւնները 1916 թ. յունվարի 1-ից: Անդամակցական վճարի մասին Ընկերութեան արդէ ժամանակաւոր վարիչ կոմիտէն կազմել է մի զեկուցում, որը հաւանօրէն կընդունվի գործադրելու:

Հետաքրքրական է, թէ ինչ հիմքերի վրա է խարսխված անդամակցական վճարի չափը: Մենք տեսանք, որ Ապահովագրական Ընկերութեան անդամակցում են զանազան կարգի ու մեծութեան ձեռնարկութիւններ: Արդ՝ այդ ձեռնարկութիւնները միատեսակ վտանգաւորութիւն չեն ներկայացնում աշխատող բանւորութեան համար: Օրինակ, այլ չափի վտանգաւորութիւն կայ Ղարաբաղի մի մետաքսամանարանում և միանգամայն այլ չափի՝ Բագուի նաւթահորեր փորող կապալառուների մօտ: Մինչդեռ առաջին դէպքում համեմատաբար հազուադէպ երևոյթ է դժբաղդ պատահարը, երկրորդ դէպքում՝ նա առօրեայ, յաճախակի կրկնվող երևոյթ է: Այս պատճառով էլ անդամավճարը այնպիսի սանդուխքաւոր կարգ պիտի ունենայ, որ մեծ վտանգաւորութիւն ներկայացնող ձեռնարկութիւնը մեծ վճար հատուցանէ, իսկ աննշան վտանգաւորութիւն ներկայացնողը՝ աննշան:

Համագումարի համար պատրաստված զեկուցումը աչքաթող չի արել յիշեալ հանգամանքը: Նա երկու տուեալ է դրել անդամավճարի չափի որոշման հիմքում. ձեռնարկութեան վտանգաւորութիւնը (քանի մարդ է վնասվում տարվայ ընթացքում 1000 բանւորից) և բանւորական աշխատավարձի քանակը (որքան է վճարվում տարվայ ընթացքում 1000 բանւորի): Այս երկու տուեալները առաջնորդ ընդունելով՝ զեկուցումը Ընկերութեան անդամներին բաժանում է 16 կարգի, որոշելով ամեն մի կարգի համար առանձին վճար: Ամենանուազ վճարը տալիս են առաջին կարգի անդամները, ներկայ դէպքում մետաքսամանարանների տէրերը. նրանց վճարն է 2 ր. 40 կ. բանւորներին և ծառայողներին վճարած ամեն մի 1000 ր. աշխատավարձի դիմաց: Բարձր, 16-րդ կարգի անդամները, նաւթահորեր փորող կապալառուները, վճարում են 84 ր. իւրաքանչիւր 1000 ր. աշխատավարձից: Զեկուցումը Ընկերութեան անդամավճարային եկամուտը առաջին տարվայ համար ենթադրում է 1.285,000 րուբլի:

Ահա այս խոշոր բիւջէով պիտի ապարէզ իջնէ Կովկասի Շրջանային Ապահովագրական Ընկերութիւնը:

Դ. Ա.

Բագու.

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԳԼԽ. ԿԱՐԳԱԴԻՐ ՑԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԻՑ

(Արձանագրութիւն մայիսի 11-ի նիստի)

Հայր նախագահը յայտնեց, որ Վեհափառ Կաթողիկոսը տուել է Իր հաճութիւնը՝ մի գրութեամբ դիմել փոխարքային Արսէն վ.-ի միսիայի առիթով (միւս անդամների հետ), ուստի խմբագրվեց այդ գրութիւնը, որը և գտաւ բոլորի հաւանութիւնը:

Աթանասեան տուեց իր գնած և գնելիք իրերի ցուցակը (կցվում է ցուցակը), որից երևաց, որ առ այժմ առաջին հերթին անհրաժեշտ են մօտ 7000 րուբլու իրեր: Ընդունվեց այդ պակասը և յանձնարարվեց պ. Աթանասեանին, որ Երևանի Եղբայրական Օգնութեան Ցանձնաժողովի հետ միասին գնի այն իրերը, որոնք պատուիրված են Երևանում, և իմանայ միւս իրերի գները պատուէր տալու համար Թիֆլիսում կամ Երևանում, ուր այդ աւելի նպատակայարմար կը համարվի. գալով դրամին, ստանալ Երևանի Եղբ. Օգնութեան Ցանձնաժողովից մօտ 500 ր. վճարելու արդէն պատուիրված և պատրաստ իրերի համար:

Ժողովը գտաւ, որ Գործադիր Ցանձնաժողովի գործունէութիւնը կանոնաւորելու համար անհրաժեշտ է ունենալ մի յատուկ գործավար և մշտական քարտուղար. ընտրութիւնը յետաձգվեց յաջորդ նիստին, երբ կը գայ նաև Բագուի ներկայացուցիչ պ. Պապեանը և գուցէ միւս ներկայացուցիչներն ևս: Յաջորդ նիստը Խորէն եպիսկոպոսի, Ց. Սաղաթելեանի առաջարկութեամբ որոշվեց անել Երևանում մայիսի 19-ին, երեքշաբթի, երբ, հաւանականօրէն, ստացված կը լինի փոխարքայից գործադիր

մարմին՝ երկ[illegible]

Այս նիւթ[illegible]

[illegible]

ԳԻՒՂԻ ՑԱՒԵՐԻՑ

Տաթև, 18 մայիսի

[illegible] համարեա թէ ձրիապէս, շատ չնչին գնով, օգտվել է վանքապատկան անտառից, վարելահողերից, արօտներից և այլն:

Անցան տարիներ և 1912 թ., մանր սեփականատէրերի հողերի յետ գնման օրէնքի համաձայն, վանքապատկան գիւղերի կալուածքները ետ գնվեցին, և վանքին մնացին շատ չնչին սեփական հողամասեր:

Վանքի վարչութիւնը ցանկանալով աւելի օրինական ձևով, մեծ չափով օգտվելու իր հողերից, իր արօտները, վարելահողերը աւելի է գնահատում, քան անցեալներում էր, և հսկայական անտառները, որ տարիներ շարունակ կտրվել և մացառներով են վերածվել, խիստ հսկողութեամբ են պահպանվում: Այդ ամենը ի հարկէ օրէնքի սահմաններում, միշտ էլ յօգուտ գիւղական ժողովրդի:

Սակայն այդ բոլորի դիմաց գիւղացիք, չը գնահատելով անտառի օգտակարութիւնը, անխնայ կերպով ինչպէս անցեալներում կտրում են, նոյնը և ներկայումս են ցանկանում կատարել: Արօտների և վարելահողերի հարկերը շատացել են, հողը թանգացել է, իսկ նրանք կամենում են հին ձևով օգտվել վանքին սեփականութիւն մնացած չնչին հողից, որը անցեալներում համարեա թէ ձրի էին վրա ձգված է եղել:

Տաթև գիւղը վանքից ստանում է 500 ր. տարեկան նպաստ յօգուտ ծխական դպրոցի. դպրոցը տեղաւորված է վանքի սենեակներում, գիւղից մօտ մի վերստ հեռու:

Գիւղը չունի ոչ մի մխիթարական երևոյթ. մաքուր ջուր, դեղատուն, շտեմարան, բարեշէն եկեղեցի, դպրոցական շէնք. այդ բոլորը երազ են տաթևացու համար:

Գիւղում ահա երկրորդ տարին է, որ գոյութիւն ունի փոխատու խնայողական դրամարկղ, այն էլ հոգեվարքի մէջ:

Վանքից 500 ր. նպաստ ստանալու դէպքում Տաթևը շնորհք չունի շատ թէ քիչ բարեկարգ դպրոց պահելու. ուսումնական տարին հազիւ սկսվում է նոյեմբերի 1-ին, դասերը դադարում են ապրիլի 15-ից երեխաների դպրոց չը յաճախելու պատճառով. եթէ մի ամիս էլ տօները հաշւելու լինենք, ուրեմն ուսումնական տարին լինում է 4½ ամիս:

Այդ առիթով գիւղի սրտացաւ տարրը մեծ գործ ունի կատարելու. գիւղը փրկել է հարկաւոր մի քանի պորտաբոյծների ճանկերից, որոնք ամենայն սառնասրտութեամբ օգտվելով շրջապատի տգիտութիւնից՝ դիտում են և մոլի կերպով յագեցնում իրանց կամայականութիւնների մէջ:

Եւ քանի ուշ չէ՝ պէտք է սկիզբը դնել գիւղի փրկարար ու շինարար ուղիին, օգտվել է հարկաւոր այն ամեն ձեռնարկութիւններից, որոնք ժողովրդական, օգտաւոր են ճանաչված և որոնց կարիքը տարիներ շարունակ հայ գիւղը ունեցել է և ներկայումս էլ ունի:

Հայ գիւղ, որքան ծրագիրներ, յոյսեր, ձեռնարկութիւններ քո սառը ծոցում խեղդել, փնչացրել և խորտակելու պատճառ ես եղել, և դարձեալ ինքդ կարօտ ու թշուառ մնացել:

Եւ այդ լոկ այն պատճառով, որ կոյր լինելով հանդերձ չես կամեցել քո աչքերի բացումը, քո մտքի պայծառութիւնը, քո սրտի ազնւութիւնը:

Ս—եան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

◆ Ինչպէս տեղական բոլոր թերթերը, նոյնպէս և «Մշակը» վաղվայ համարի հասավաճառի արդիւնքը Թիֆլիսում յատկացրել է Տատիանեան Կոմիտէտի օգտին: Հասարակութիւնը պէտք է նկատի ունենայ այդ հանգամանքը, իսկ խմբագրութիւնը կարգադրել է վաղվայ համարը սովորականից աւելի մեծ թիւ տպագրել:

◆ Երէկ, ցերեկվայ ժամը 12-ին, տեղի ունեցաւ պատերազմի դաշտի մէջ ընկած երիտասարդ իշխան Կոնստանդին Ալէքսանդրովիչ Բագրատիոն-Մուխրանսկիի յուղարկաւորութիւնը Սիօնի տաճարից դէպի երկաթուղու կայարանը և այդտեղից Մցխէթ, որի տաճարում պէտք է ամփոփվի երիտասարդ իշխանի մարմինը: Յուղարկաւորութիւնը վերին աստիճանի շքեղ և փառաւոր էր. մօտ 100 պսակներ՝ թարմ ծաղիկներից և վարդերից հիւսված և արծաթեայ, տարվում էին ձեռքերով: Նուագում էր զինւորական երաժշտութիւնը: Դիակառքին ուղեկցում էր զինւորական մի գունդ և անհագին բազմութիւն յուղարկաւորների: Թաղումը տեղի է ունենալու Մցխէթում վաղը, կիրակի, մայիսի 31-ին:

◆ Կովկասեան Կենտրոնական Կոմիտէտը, նախագահութեամբ կոմսուհի Վօրօնցօվա-Դաշկօվայի, հինգշաբթի, մայիսի 28-ին

այացած իր նիստում որոշել է խնդրել փոխարքային Թոյլատրել Րօստովում իբրև պատերազմական գերի պահվող երկու Թիւրքահայ բժիշկների գալ և գնալ Վան բժշկական օգնութիւն ցոյց տալու համար։

Քաղ. վարչութիւնը Օդեսսայից հեռագիր է ստացել, որով հաղորդվում է, որ գնված 35,000 պուդ շաքարի համար վագօններ արդէն տրված են։ Վագօնները արդէն բեռնված են և մօտ օրերս կը հասնեն Թիֆլիս։

Րօստովում պատուիրած 100 վագօն ալիւրի մի մասը արդէն ստացվել է, որը քաղ. վարչութիւնը բաժանում է հացթուխներին իր գնած գներով։

Հացթուխների աւագը ընդարձակ գրութիւն է ներկայացրել քաղաքային վարչութեան, խնդրելով բարձրացնել հացի սակագինը մինչև այն գները, որ գոյութիւն ունեն Րօստովում ալիւրի վրա։ Այդ գրութեան մէջ ասվում է, թէ «իրանց (հացթուխների) հաշւին հարստանում է ազգաբնակութիւնը»։ Այնուհետև քննելով ստրիկանապետի յայտնի զեկուցման որոշ կէտերը հացի արժէքի մասին, հացթուխների աւագը գործող սակագինը համարում է վնասակար և նախազգուշացնում է, որ հացթուխները ստիպված կը լինեն դադարեցնել հաց թխելու գործը։ Աւագը խնդրում է առանձին խորհրդակցութիւն նշանակել մասնակցութեամբ հացթուխների երկու ներկայացուցչի։ Քաղ. վարչութիւնը նախ քան ըստ էութեան քննելու այդ գրութիւնը, յանձնել է այն ստրիկանապետին։

Քաղ. վարչութեան անդամ Գ. Դ. Ժուրաւլի զեկուցել է վարչութեան քաղաքի 1915 թ. լրացուցիչ նախահաշւի նախագիծը։ Նախահաշիւը կազմում է 135,888 ր., որից 100,000 ր. մատակարարական գործին, 16,000 ր. փողոցները վերանորոգելու և մաքրելու հեղեղի բերած քարերից ու աւազներից, 4000 ր. հեղեղից վնասված ազգաբնակութեանը օգնելու համար և այլն։ Քաղ. վարչութիւնը հաւանութիւն է տուել այդ նախագծին և ներկայացրել է դումայի քննութեան։

Վաղը, ցերեկվայ ժամը 12-ին, տեղի կունենայ Հայոց Դրամատիկական Ընկերութեան ընդհանուր ժողովը Կ. Հ. Բարեգործ. Ընկ. դահլիճում։

Աւտոմոբիլ տէրերը միջնորդութիւն են յարուցել քաղ. վարչութեան առաջ սակագինը աւելացնելու մասին. Նրանք իրանց միջնորդութիւնը պատճառաբանում են բենզինի թանգացումով։

Բորսային և գիւղատնտեսական ներկայացուցիչների համագումարների խորհուրդը դիմել է Թիֆլիսի բորսային կոմիտէին խնդրելով հնարաւորութեան չափ շուտ տեղեկութիւններ հաղորդել խորհրդին, թէ կոմիտէի շրջանում ինչ ֆիրմաներ կան, որոնք առևտրական յարաբերութիւն ունեն օտար պետութիւնների հետ։

Յունիսի 1-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ը հանքային վարչութեան մէջ զբաղմունքներ չեն լինելու։

Ստացանք Կ. Հ. Հրատարակչական Ընկ. հրատարակած Գրիմ եղբայրների «Հէքիաթները» (III պրակ), թարգմ. Յովհ. Թումանեանի։

Երէկ Նաւթլուղի հիւանդանոցում եղած 20 հիւանդ և վիրաւոր զինւորներից 11 հոգի տեղափոխվեցին քաղ. հիւանդանոցները։ Հիւանդանոցում այժմ մնում է 9 հոգի։

Մեզ խնդրում են տպագրել, որ կիրակի, ամսիս 31-ին, ս. Կարապետի ծխական դպրոցի օգտին կայանալիք զբօսանքը անկախ պատճառներով յետաձգվում է կիրակի, յունիսի 14-ին, բժ. Կարապետեանի այգում։

«Մէլիքի աղջիկը» պիէսի վերջին, երրորդ ներկայացմանը շատ քիչ հասարակութիւն կար։ Անշուշտ այդ պատճառը այն խիստ քննադատութիւնն է, որ տեղական հայ և ռուս մամուլը միահամուռ արտայայտեց այդ պիէսի վերաբերմամբ։

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ՆԱՄԱԿ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Երկու ձայներ

Կալկաթա, 22 ապրիլ

Երբ Թիւրք խարխուլ ու քայքայուած պետութիւնը խաբուելով գերմանամոլ մի քանի սինլքոր ու մակաբոյծ անձանց փառասիրութենէն ու ձրիավարժ պառոտախօսութենէն՝ իր սուրը հանեց պատեանէն և հանդէս եկաւ ընդդէմ եռեակ համաձայնութեան, անգամ մը ևս մեր պաշտելի հայրենիքի դաշտն ու սարը, լեռն ու ծործորը, գետակն ու վտակը արեամբ ներկուեցան։ Մահասփիւռ շունչ մը փչեց հայութեան բազմատանջ գլխուն, շունչ մը՝ սարսռազդեցիկ, չարագուշակ և աւերիչ։ Եւ ահա երկու ձայներ թնդացուցին օդը, մին՝ Տղմուտի ափերէն բարձրացած քաջն Վարդանի՝ Աւարայրի դիւցազնոյն փողի գոռ ձայնն էր, որ դէպի մարտ կը հրաւիրէր ամեն անոնք, որոնք իր սիրտն ու հոգին, արիւնն ու աւիւնը կը կրէին իրենց կրծքին տակ ու երակներուն մէջ։ Հազարաւոր կամաւորներ ամեն կողմէ շուտափոյթ պատասխանեցին այդ հրաւէրին և իրենց կեանքը ի սպաս դրին հայրենիքի փրկութեան ու ազատութեան սրբազան գործին։ Ողջոյն այդ հերոսներուն։ Դժբաղդաբար Հնդկաստանի հայութիւնը չկարողացաւ մասնակցիլ այդ սրբազան հրաւէրին, այսու հանդերձ նա սրտատրոփ միշտ կը հետևի մտովին անոնց ամեն մի քայլափոխին և հպարտութեամբ կը կարդայ անոնց ցոյց տուած անձնազոհութիւններն ու անվեհեր քաջութիւնները և խնդագին կը ծափահարէ, իսկ դառնապէս կարտասուէ անոնց վրայ, որ հերոսաբար մարտնչելով մեր դարաւոր թշնամւոյն դէմ՝ ինկած են անոր պիղծ գնդակներու տակ։ Երախտապարտ համբոյրներ անոնց ոսկրներուն... Իսկ միւս ձայնը Արարատեայ լուսափառ բարձունքէն փրթած՝ աղիողորմ ու սրտացունց ձայնն էր, կոչ մը, արձագանգը այն բիւրաւոր ծերերու և մանուկներու, պատիւնին բռնաբարուած հարսերու և աղջիկներու դիակնացած կուրծքէն արձակուած, որոնք իբրև աշնանային տերևներ հալածական էին եղած թիւրք ու քիւրդ վայրենի, անգութ ու անագորոյն խուժանի արիւնացած գնդակներու և սուրերու առջև. և փախստական եղած՝ ցուրտի, սառնամանիքի ու բուքի մէջէն դէպի ապաստարան երկիր, դէպի Կովկաս։ Բովանդակ հայութիւնը սարսռաց, ուշաթափ եղաւ և ինքզինք գտաւ այնպիսի տարապայման վիճակի ու դրութեան մը մէջ, ուսկից գերմարդկային ճիգեր միայն կարող էին փրկել։ Եւ այդ գերմարդկային ճիգերը չխնայուեցան։ Հազարաւոր անմեղներու ողբն ու կոծը, վիշտն ու տառապանքը, հեծեծանքն ու հեկեկանքը արձագանգ գտան հոն՝ ուր հայու սիրտ մը կը բաբախէր ուժգին ու հզօր. և այդ արձագանգը իր վէտ-վէտ տառանումներով հասաւ աշխարհիս չորս անկիւնը գտնուող հայութեան սրտին։

Կալկաթայի հայութիւնը, որ պատրաստ եղած է միշտ մարդկութեան ցաւերը մեղմացնելու պարտականութեան մէջ, ինչպէս ցոյց տուաւ ներկայ պատերազմէն տառապող անգլիացի, բէլժիկացի զինուորներու և անոնց ընտանեաց համար բացուած հանգանակութեան մասնակցելով, երբ իմացաւ մեր Վեհափառ Հայրապետի կոչ-կոնդակը, լարեց իր ուշադրութիւնը, կեդրոնացուց իր ուժերը և ժողով գումարելով մարտի 15-ին Յ. Գալստեանի տունը՝ անմիջապէս երկու մասնախմբեր կազմեց, մին՝ կանանց և միւսն ալ այրերու *)։ Այդ ժողովին մէջ ի դիմաց քահանայական դասուն տէր-Գարեգին Յովհաննիսեան իր ծանօթ պերճախօսութեամբ վառ կերպով պատկերացուց հայ փախստականներու տխուր ու սրտակտուր դրութիւնը. ապա ժողովը ընտրեց միաձայնութեամբ իր ատենապետը յանձին ազգասէր ու բարեսէր Կ. Փիլիպոսի, որ ազդու կերպով բացատրեց ժողովի նպատակը և ձեռնարկեց հանգանակութեան։ Արձանագրուած գումարը այդ ժողովի մէջ իսկ հասաւ 22,020 ռուփիի։

Իսկ ապրիլի 9-ին Grand Opera House-ի մէջ տեղւոյս նահանգապետի և իր տիկնոջ՝ լօրդ և լէյդի Կարմայքլի հովանաւորութեան տակ գեղեցիկ ու հաճոյալի ցայգահանդէս մը սարքուեցաւ, որուն աղնուաբար մասնակցեցան կոնսերվատօրիայի ուսուցիչներ ու ուսուցչուհիներ, ինչպէս նաև տեղական թատրոնի դերասաններ ու դերասանուհիներ։ Խուռն բազմութիւն մը ներկայ էր այդ կոնցերտին, որ ամենուն սրտագին գնահատման արժանացաւ։ Նիւթական արդիւնքը դժբաղդաբար չկարողացայ իմանալ, սակայն նկատելով այն խուռն բազմութիւնը, որ ներկայ եղած էր, բաւական շօշափելի արդիւնք մը տուած ըլլալու է։

Կանանց մասնախումբը ևս մեծ աշխուժութիւն ցոյց տուաւ կազմակերպելու վիճակահանութիւն և ցայգահանդէս։ Դժբաղդաբար վիճակահանութեան օրը երկինք ամպամած ըլլալուն մեծ բազմութիւն մը չկար. այսու հանդերձ արդիւնքը խիստ գոհացուցիչ եղած է, մօտաւորապէս 1700 ռուփի, իսկ կոնցերտը, որ տեղի ունեցաւ կոնսերվատօրիայի մէջ, օժանդակութեամբ սոյն հաստատութեան անդամներէն ոմանց, մեծապէս պարարտացուցած է «հայ զոհերու օգնութեան անօթը»։

Հօս պարտք անձին կը համարիմ յիշատակելու ժողովրդեան գոհունակութիւնը մասնախումբերուն անդամներուն ցոյց տուած անձնուիրութեան ու գործունէութեան համար։ Մասնաւորապէս գնահատութեան արժանի են կանանց մասնախումբի անդամներէն օր. օր. Ջօրապ քոյրերը և տիկին Ց. Փ. Գրիգօրը, որոնց անդուլ անդադար ջանաց կը պարտինք վիճակահանութեան հանդէսի փայլուն ու շօշափելի յաջողութիւնը։

Ահա այսպէս՝ այն կոչը, որ մայր Հայաստանի արիւնաքամ կուրծքէն բղխած՝ ուղղուած էր օտար աստղի տակ թափառող ու ապրող իր զաւակացը, արձագանգ գտաւ և տեղւոյս հայութեան մէջ ազգասիրութիւնը արթնցուց։ Շնորհաւորելի է Հնդկաստանի հայութիւնը (բացառութիւններն անտեսելով), որ ճանաչեց իր պարտականութիւնը և կատարեց զայն խրախուսանն տալով բազմաչարչար ազգիս դժբաղդներուն ու թշուառներուն օգնութեան գործին։ Մինչև հիմա հաւաքուած է մօտաւորապէս 30,000 ռուփի, բացի առանձին ուղարկուած գումարներէն։

Շատ անգամներ գրուած է և իբրև ճշմարտութիւն ընդունուած, թէ հայերը՝ հեռու Հայաստանէն՝ կորսնցուցած են իրենց ազգային ոգին։ Ներկայ պատմական օրերը ցոյց տուին, թէ որքան անհիմն զրպարտութիւն մըն է, որ դրոշմուած է օտար աստղի տակ ապրող հայութեան ճակտին։ Հայութեան ոգին կրնայ թմրած ըլլալ, կրնայ թուլացած ըլլալ այն կապը, որ զինք մայր հայրենիքի հետ կը զօդէ, այսինքն լեզուն, կրօնքը և ատենապրութիւնը, այսու հանդերձ նա մեռած չէ, նա կենդանի է և կենդանի պիտի մնայ, որքան ալ որ թաղուած ըլլայ թուխ մռայլ մոխիրներու տակ, բաւ է որ օտար երկրի մէջ ապրող հայութիւնը ունենայ ուսեալ, դաստիարակեալ ու հոգատար ղեկավար մը, առաջնորդ մը, որ այդ մոխիրները քրքրէ և հրահրէ անոր տակ թաղուած այդ կրակը՝ ազգային ոգին։

Անցորդ

*) Տիկնանց կոմիտէի անդամներն են տ.տ. Ճալկամ, Կամէլ, Գրիգոր, Ստեփան, Մարտիրոս, օր.օր. Ջօրապ քոյրեր։ Իսկ այրերու կոմիտէի անդամներն են՝ պ.պ. Ս. Լ. Փիլիպոս (ատենապետ), Ա. Ստեփան (գանձապահ), տէր-Դաւիթ քահանայ (ատենադպիր), պ. պ. Գրեա (ատենադպիր), Գրիգոր, Մկրտիչ, Գալստեան, Առաքել, Արզար, Յարութիւն։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

(Մեփ. Թղթակցից)

—

Թաւրիզ 8 մայիսի

Այս ամսի 6-ին, Ն. Կ. Մ. Նիկոլայ Կայսրի ծննդեան տարեդարձի առիթով, տեղի ունեցաւ Կայսերական մաղթանք և ապա փառաւոր զօրահանդէս Թաւրիզի Մաշխ-մէյդանի ընդարձակ հրապարակում։

Ներկայ էին ֆրանսիական, անգլիական հիւպատոսները և հայ, ռուս, ասորի, եւրոպացի երկսեռ մեծ բազմութիւն։ Հայոց առաջնորդարանի կողմից կային փոխանորդը, քարտուղարը և Ղևոնդ ու Հմայեակ քահանաները։ Ռուսաց զինւորական նուագախումբը նուագեց ռուսաց օրհներգը և ուրիշ ոգևորիչ մարշեր։ Հանդէսը վերջացաւ ուռաներով ու օվացիաներով։

Ասում են, թէ Թիւրքերը ետ են քաշվում իրանց դիրքերից։

Երևում է, որ Ուրմին դատարկելու վրա են, և այդ հեռանկարով ամերիկեան միսիոնարներ դոք. Լարոի և դոք. Լամ մտադիր են մտնել Ուրմի, տանելով իրանց հետ Ամերիկայից ստացված դրամ։ Իրանց հետ կունենան նաև դեղօրայք, պարէն և երկու օրիորդներ, բժշկական օգնութիւն ևս հասցնելու հազարաւոր թշուառներին, որոնք, սարսափելի օրերից յետոյ, տառապում են այլ և այլ հիւանդութիւններից և գլխաւորապէս բծաւոր տիֆի ճիրաններում։ 16 օրում, ասում են, տիֆից մեռնողների թիւը 500 հոգուց աւելի է։

Մեզ յայտնի է, որ Ուրմիայի թշուառների շարքում կան նաև հայեր, որոնց հարկաւոր է ընդմիջաբար օգնութիւն հասցնել։ Կասկած չունենք, որ ամերիկեան միսիոնարութիւնը մարդասիրական գործում խտիր չէ դնելու հայի, ասորու միջև, թէկուզ դրանք պատկանելիս լինէին կաթոլիկութեան, լուսաւորչականութեան թէ մի այլ կրօնի. այնու ամենայնիւ հայ ժողովուրդն ևս իր կարգին չը պէտք է անտարբեր մնայ դէպի համազգի տառապածները։

Որչափ կարողացայ իմանալ, առաջնորդական փոխանորդը մտադիր է անձամբ գնալ Ուրմի, երբ ճանապարհը բացվի, մխիթարելու նիւթապէս և հոգեպէս ամխոներից ի վեր սովի և գազանային արհաւիրքների մատնված ժողովրդեան, եթէ միայն ձեռքում ունենայ նիւթական միջոց՝ դրամ։

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսի բարձր ուշադրութեանն ու հայկական նպաստամատոյց կոմիտէների օժանդակութեանն ենք յանձնում ընդհանրապէս Ատրպատականի ողբացեալ թշուառների հոգածութիւնը։ Թաւրիզը ունի խնամող ձեռքեր, եթէ միայն ուղարկվեն դրամական օգնութիւն։

Ապրիլեան անձրևները թէպէտ և շատ խարխուլ տներ քանդեցին և մարդոց տակով արին Թաւրիզում, բայց միևնոյն ժամանակ աւետեցին մի հրաշալի գարուն։ Եղան քիչ ցրտեր, վնասեցին որոշ չափով նշենիներին և այլ պտուղներին, բայց ոչ բոլորովին։ Որթատունկերը, հացահատիկն և բուսականութիւնն առհասարակ շատ գոհացուցիչ են և մխիթարական, նկատ առնելով խիստ թանգութիւնը մթերքների և արտասահմանեան ապրանաց։

Հայկազուն

Խմբագիր-հրատարակիչ՝

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

[illegible]

Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի

Հիմնված 1880 Թ.

[illegible]

Ծախւում են

[illegible]

ԶՐԻ ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ ԵՄ ԻՄ ՆՈՒԷՐ

[illegible]

Չայ ուղարկել անպայման պէրէվօդով։ (Մարկաներ չը դնել նամակներում, հակառակ դէպքում պատասխանատու չեմ ոչ մի կերպ)։ Հասցէս՝ Тифлисъ. Семеновская ул. № 9. Мелипинскому фельдшеру А. Г. Есаянцу.

(հ.կ.) 311. 100—5

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

[illegible]

Ս. ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆԻ

„ԱՐԵՒԼԵԱՆ ՊԱՐԵՐ"

ԴԱՇՆԱՄՈՒՐԻ ՀԱՄԱՐ

Գինը 1 ր. 15 կ. պօստի ծախքով։ Կարելի է ուղարկել և պօստային մարկաներ։

368. 2—1

Գոյքը Կրակից Փոխադարձ Ապահովագրող Թիֆլիսի Ընկերութեան Վարչութիւնը

յայտնում է ի գիտութիւն Ընկերութեան պ. պ. անդամների, որ կիրակի, մայիսի 31-ին ս. թ., առաւօտեան ժամը 11-ին, Թիֆլիսի Քաղաքային Դումայի դահլիճում

տեղի կունենայ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ի տեղի մայիսի 17-ին չը կայացած ժողովի։ Այդ ժողովին քննութեան կը դրվեն բոլոր այն հարցերը, որոնք նշանակված էին մայիսի 17-ի ժողովի ժամանակ։ Ըստ որում Վարչութիւնը պատիւ ունի յայտնելու պ. պ. անդամներին՝ 1) որ, համաձայն Ընկ. կանոնադր. § 26-ի, այս անգամին նշանակված ժողովը, յամենայն դէպս, կը համարվի օրինական, չը նայած ներկայ եղող անդամների քանակին, և 2) որ ընդհ. ժողովին մասնակցելու իրաւունք ունենալու համար տրված հաւատարմագրերի վերաբերեալ Ընկերութեան վարչութեան կողմից որոշված են հետևեալ կանոնները. ա) իր կոյքը ապահովագրել տուող այն անձը, որ կամենում է իր ձայնը տալ ուրիշին, պէտք է ստանայ անպայման անձամբ կամ գրաւոր դիմումով՝ հաւատարմատարի միջոցով՝ Վարչութիւնից հաւատարմագրի բլանկ, որ տրվում է իւրաքանչիւրին մի հատ, Վարչութեան անդամի ստորագրութեամբ և Ընկերութեան կնքով վաւերացված, բ) հաւատարմագիրը, ապահովագրել տուողի ստորագրութեամբ վաւերացված, ներկայացվում է Վարչութեանը կամ անձամբ և կամ թէ այն անձի միջոցով, որին տրված է այն, և կամ թէ պօստով՝ ուղարկված ապահովագրել տուողի կողմից, գ) յիշեալ կանոնները չեն վերաբերում այն հաւատարմագրերին, որոնք վաւերացված են նօտարական կարգով, դ) այդ կանոնները չը գործադրողների հաւատարմագրեր չեն ընդունվի Վարչութեան կողմից և ե) հաւատարմագրերը պէտք է ներկայացվեն Վարչութեանը ընդհանուր ժողովից ոչ ուշ՝ քան երեք օր առաջ։

(30) 339. 2—2

Թիֆլիսի Նաւթարդիւնաբերական Ընկերութեան Վարչութիւնը

սրանով պատիւ ունի հրաւիրելու պ. պ. բաժնետէրերին տարեկան ընդհանուր ժողովի, որ կայանալու է ներկայ 1915 թւի մայիսի 30-ին, շաբաթ օրը, երեկոյեան ժամը $7^{1}/_{2}$-ին, Ընկերութեան գրասենեակում, Սօլօլակսկայա փող., տուն Արաֆիլովի № 9.

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ.

1) Անցեալ 1914 թւի հաշւի և հաշւեկշռի քննութիւնն ու վաւերացումը, վարչութեան և վերստուգիչ յանձնաժողովի զեկուցումների հետ, նոյնպէս ծախսերի նախահաշւի և Ընկերութեան գործունէութեան ծրագրի քննութիւնը 1915 թւի համար։

2) Վարչութեան առաջարկութիւնը՝ Ընկերութեան նոր փայերի բաց թողնելու հարցը կամ Ընկերութեան պատկանող Բագու—Թիֆլիսեան Նաւթարդիւնաբերական և Առևտրական Ակցիոներական Ընկերութեան ակցիաների մի մասի վաճառելը։

3) Վարչութեան մէկ բացակայ և մէկ ըստ հերթի դուրս եկող անդամների ընտրութիւնները (§ 9)։

4) Վերստուգող յանձնաժողովի երեք անդամի և երեք փոխանդամի ընտրութիւնը (§ 21)։

(24. 30) 329. 3—3

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ

Վաճառվում են հետևեալ հրատարակութիւններից

1) ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՆԵՐ, Վրժիւի, I և II հատորներ	1 ր.	50 կ.
2) ՄԻ ԱՄԻՍ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ, Հ. Առաքելեանի		40 կ.
3) ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, Լէօի, հատոր I, երկրորդ տպ.	1 ր.	20 կ.
4) ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ, Արշ. Մխիթարեանի		40 կ.
5) ԱՐԲԵՑՈՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ		15 կ.
6) ԶԵՐՆԱՐԿ տրամաբանութեան, հոգեբանութեան, բանահիւսութեան, Հ. Առաքելեանի		50 կ.
7) ԿԵՐՈՆՆԵՐ, բանաստեղծ. հաւաքածու, Վ. Մալէզեանի	1 ր.	
8) ՑՈՒՇԱՐՁԱՆ ողբացեալ Արփիար Արփիարեանի		40 կ.
9) ՄԻ ՀՆՁԻՒՆԻ ՄԻ ԳԻՐ (վէպագրութիւն), Ստ. Մալխասեանցի		40 կ.
10) ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐ, Մուշեղ եպիսկոպոսի		35 կ.
11) ՃՈՐՏԵՐԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ, նկարներով		15 կ.
12) ԱՆԳԼԻԱՅԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ, Թարգմ Մ.-ի		15 կ.
13) ՄԻԼՏՕՆԻ ԿԵԱՆՔԸ եւ գրական գործունէութիւնը, Հ. Առաքելեանի		30 կ.
14) ԳԱԼԻԼԷՅԻ ԿԵԱՆՔԸ եւ գիտական գործունէութիւնը, Հ. Առաքելեանի		25 կ.
15) ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՀՐԱՀԱՆԳ ՀԱՆՐԱՊԱՐՏՈՒՑ, Մակ. եպ. Բարխուդարեանի		80 կ.
16) ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆ.	1 ր.	50 կ.
17) ԽԱՂԱՂԱՍԻՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԳԻՐՔ. Արթիւր Միւլէրի, Թարգմ. Իս. Յարութիւնեանի.		40 կ.
18) ՓԱՐԱՒՈՆՆ ՈՒ ՀԱՆՃԱՐԸ, Ալ. Եզեկեանի.		15 կ.
19) ОТВѢТЪ АРХІЕПИСКОПА МЕЛХИСЕТЕКА МУРАДЬЯНА НА ПОСЛАНІЕ РИМСКАГО ПАПЫ ЛЬВА XIII.		20 к.
20) ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼՕԶԸ, ԹՈՔԱԽՏԸ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ, բժ. Արտ. Շխեանի		20 կ.
21) ТУБЕРКУЛОЗЪ, ЧАХОТКА и ОБЩЕСТВО, բժ. Արտ. Շխեանի .		25 կ.
22) ՀԱՅ-ՎՐԱՑԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՊՐՈԲԼԷՄԸ, Բ. Իշխանեանի		20 կ.
23) ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐԸ ՖԻՆԼԱՆԴԻԱՅՈՒՄ, Գ. Տէր-Ռուբինեանցի		10 կ.
24) ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԿՈՒ ՄԵՄՈՒԱՐՆԵՐ, Գ. Ջթենցի		3 կ.

Նրանք, որոնք յիշեալ գրքերից մի-մի օրինակ կը պահանջեն մեզանից՝ փողը կանխիկ ուղարկելով, կը ստանան 30% զեղչ և ճանապարհածախսը մեզ վրա։ Վերադիր վճարով պահանջողներին զեղչ կը լինի միայն 25%.

(6) 0—2

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ

(ԼՕՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՕՎՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑ, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)

կատարում է ամեն տեսակ տպարանական աշխատանքներ, այն է՝ տպագրում է լրագիրներ եւ ամսագիրներ, գրքեր, բրօշիւրներ, բլանկներ, աֆիշաներ, ծրագիրներ, հարսանեկան հրաւիրատոմսեր, այցեքարտեր եւ այլն։

Ընդունվում են տպագրական պատուէրներ հետևեալ լեզուներով՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, թուրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, արաբերէն և լեռնականների բարբառով։ Պատուէրները կատարվում են մաքուր, ճշդօրէն և չափաւոր գներով։ Ընդունվում են նաև շուտափոյթ կատարվելիք պատուէրներ առանձին պայմաններով։

Պատուիրողների ցանկութեան համաձայն, տպարանը պատուէրները կարող է կազմել տալ, կամ բրօշիւրներ շինել, ու այնու յանձնել։

ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԹՂԹԵՐ ՊՐԷՑՍ-ԿՈՒՐԱՆՏԻ ԳՆԵՐՈՎ։

Տելեֆօն № 67.